

כ בא"ד, וא"ת לדברי המתרחן וכו'. פירש המהרש"א דתירוחן זה אינו סובר הא דפירשו התוס' לעיל דאי כתב ציוה לכפר הוה אמינא צוה זה יום הכיפורים ופרה, דהיי מינייהו מפקת.

כא בא"ד, כיון דאידי ואידי פרישתו לקדושה. פירש המהרש"א דלא רצו לתרחן דהוא אמינא ציוה זה יום הכיפורים ופרה דהיי מינייהו מפקת ולכפר זה קרבנות. דאן כן תיקשי לפלי האמת לא לכתוב אלא ציוה ונדע יום הכיפורים ופרה.

כב תוס' ד"ה אימא כפרה דקרבנות. אין לפרש דקרבנות דוקא וכו'. והפני יהושע כתב דלולי דבריהם היה נראה דקרבנות דוקא, דהא שייכי נמי בכהן הדיוט ודמו טפי למילואים שהיו באהרן ובניו, מה שאין כן ביום הכיפורים דעבודה דוקא בכהן גדול.

דף ג' ע"א

א גמ', תשלומין דראשון הוא. פירש השיח יצחק דאף מאן דאמר בחגיגה (דף ט'). דכולן תשלומין זה לזה, מודה דראשון עיקר וכולן טפלין, כדאמרין התם אותו אתה חוגג ולא כל שבעה.

ב גמ', שם. הקשה השפת אמת, מה בכך דתשלומין דראשון נינהו לגבי חגיגה, אכתי נימא דרגל בפני עצמו הוא. ורצה לפרש בדוחק, דאם היה שמיני עצרת טעון פרישה גם החגיגה שמקריב בו (להשלמה) היתה טעונה פרישה, ואילו אם היה מקריב החגיגה בחג לא היתה טעונה פרישה וזה לא מסתברא.

ג גמ', דנין פר אחד מאיל אחד. פירש רש"י עבודת מוסף יום הכיפורים וכו', וכתב הריטב"א, דרש"י הכרח לפרש כן, משום דאמרין לקמיה הניחא למ"ד איל אחד הוא וכו', ואותו איל היה של מוסף. והקשה הריטב"א בשם ר"ת הא אמרינן לקמן, דנין פר ואיל שלו וכו', מוכח דהסוגיא דברה בפר ואיל שלו ולא בשל מוסף, אמנם רש"י בד"ה דנין פר ואיל שלו כתב, וביום הכיפורים נמי איכא פר ואיל שלו. ופירש הריטב"א, דכונתו דודאי הלימוד הוא לפר ואיל דמוסף כדפירש הכא, אלא דמכל מקום עדיף לילף יום הכיפורים, משום דיש בו גם פר ואיל שלו. ור"ת פירש, דבאמת כונת הגמ' פר אחד ואיל אחד לפר ואיל שלו, לאפוקי עצרת דשני אילים נינהו, כלומר דיש בו קרבן של ב' אילים ולכך לא ילפינן, אע"ג דאיכא נמי איל אחד דמוסף. ועל הדא מקשינן, דביום הכיפורים נמי איכא מאן דאמר דיש בו ב' אילים ולא נילף, אף על גב דיש בו נמי אחד דאהרן, ומתצינן דמכל מקום יש בו נמי איל אחד לחובת היום.

ד גמ', שם. הקשה הגבורת ארי הא ביום הכיפורים איכא נמי איל כהן גדול ואם כן יש בו ב' אילים, וכי תימא דלא מיירי אלא במוסף, אם כן הוה ליה למימר לאפוקי עצרת דב' פרים. ועוד, מאי פריך אלא למאן דאמר ב' אילים, הא מכל מקום למוסף ליכא אלא חדא. ומשום הכי רצה לפרש, דמיירי מפר ואיל של חובת היום, ולמאן דאמר איל אחד נחא, דלחובת היום ליכא אלא איל אחד (של אהרן). ואכתי הקשה על תירוחן הגמ' דאף לר' אליעזר ב"ר שמעון חד לחובת היום, הא איכא תרתי לחובת היום אילו ואיל העם, ותירוחן, דלכל כפרה יש איל אחד, דאילו של כהן גדול מכפר לכהן גדול ולשאר הכהנים, ואיל העם מכפר לשאר העם, נמצא לכל אחד איל אחד. ועיין באות הבאה.

ה גמ', לאפוקי עצרת דשני אילים. הקשה הריטב"א הא במילואים נמי

והתוס' ישנים פירשו, דכל מעשיה קאי על ההזאות באלו הז' ימים, שהיו מכלי גללים.

דף ב' ע"ב

יא גמ', ואימא צוה צוה דיום הכיפורים. הקשו בתוס' דאם כן למה לי לעשות לכפר. וכתב הרש"ש דיש לבאר קושיית הגמ' דאולי מרבה צוה הא דאמרין בויקרא רבה (פכ"א אות ז) דאהרן עצמו יכול לעשות כסדר הזה בכל עת שירצה, ואהאי דינא בעי לרבווי פרישה. [אמנם צריך עיון דממה נפשך אי אמרינן דהוא מאותו דין כמו יום הכיפורים ונאמר באותה פרשה מאי טעמא בעינן רבוי מיוחד].

יב גמ', ואימא חג המצות. פירש בהגהות הר"א לנדא, דהכא לא פריך מי ידעינן היי כהן מתרמי, (אף דבחג עבדו כל המשמרות), דלא איכפת לן שכל הכהנים יפרשו בזמן קבוע בשנה, והקושיא דמי ידעינן וכו' היתה שיצטרכו כל הכהנים לפרוש כל השנה.

יג רש"י ד"ה ואימא צוואה דקרבנות. להצריך וכו' לקרבנות ציבור. פירש הריטב"א, דהכי ריהטא דכולה סוגיין דבקרבנות ציבור איירי, משום דדמי למילואים. והגבורת ארי הקשה, מאי שנא דהכא פירש אקרבנות ציבור, ובד"ה ואימא כפרה פירש, אקרבנות יחיד. ועוד הקשה, הא צוואה לא נאמר גבי קרבן ציבור בפרשת פנחס, אלא בפרשת צו גבי סתם קרבנות. והוא רצה לפרש לתרווייהו בין אקרבנו ציבור בין איחיד.

יד רש"י ד"ה ואימא כפרה דקרבנות. כגון קרבנות יחיד וכו'. עיין באות הקודמת, וכתב הרש"ש דפירש כן משום דבקרבנות ציבור אין שייך תירוחן הגמ' דכל יומא איתנהו. ופירש בשיח יצחק דבקרבנות ציבור היינו קושיית הגמ' ואימא רגלים. עוד פירש דהוה קשה ליה לרש"י קושיית התוס', מאי טעמא נימא דמרבי שאר קרבנות דוקא ולא דיום הכיפורים, ועל זה תירוחן דמיירי בקרבנות יחיד, דכיון דקילי החמיר בהם הכתוב להצריך פרישה.

טו רש"י ד"ה מי ידעינן וכו', והלא ע"י פייס וכו'. הקשה המהר"י לנדא (בהגהות על הגליון), דברש"י לקמן (דף כ"ו:) ד"ה אם משמע, דלא היה להם פייס. ובהגהותיו (שם כ"ו:) תירוחן, דכשבחר הבעלים כהן מסוים לא עשו פייס, אבל אם לא בחר היו עושים פייס.

טז רש"י שם, הקשה השפת אמת אכתי מאי קשיא מי ידעינן הי מתרמי, יעשו פייס היום לצורך יום השמיני שיבוא ויפרשו הכהנים שזכו בפייס. לכך כתב דגרסינן ברש"י והלא לא על ידי פייס היו עובדין. וכך כתב המצפה איתן.

יז תוס' ד"ה ואימא וכו'. וא"ת לישני וכו'. הריטב"א פירש, דאי לא כתב לעשות לכפר, הוה אמינא דוקא יום הכיפורים קמא, או כהן גדול קמא, כדאמרין לקמן (ד').

יח בא"ד, ויש לומר דה"פ וכו'. והעיר המהרש"א, אם כן למה הקשה ואימא צוה זה יום הכיפורים. נימא דצוה זה פרה, ותיקשי דאימא לכפר זה יום הכיפורים, ולעשות זה קרבנות. ותירוחן, דכיון דכבר איתרבי פרה לא צריך לכתוב לעשות רק לכפר, ושמעינן מינה יום הכיפורים וקרבנות. (דהא מה דלא מרבינן קרבנות היינו דוקא משום דאכתי לא איתרבי פרה).

יט בא"ד. שם. הקשה השפת אמת אמאי לא הקשה כן לפי האמת, דנימא צוה זה קרבנות, לעשות זה פרה, לכפר זה יום הכיפורים. ולא מצי לשנויי דאין דנין צוותו מצוה כיון דליכא דדמי ליה, דהא פרה כבר נתרבה מלעשות.

יד) תוס' ד"ה אלא למ"ד משל ציבור. תימה לי וכו'. כתב השפת אמת, דלולי דבריהם היה מפרש דאף בהווה אמינא ידעה הגמ' דפר ואיל של יום הכיפורים משלו הם, (ודנו רק על פר ואיל דמילואים) לכך עדיף טפי ללמוד לראש השנה דמשל ציבור ממילואים דהם של ציבור, אמנם מתירוך הגמ' משמע דאף ביום הכיפורים סלקא דעתין דמשל ציבור הם.

דף ג' ע"ב

טו) גמ', אבא חנן אמר וכו'. פירש השיח יצחק דסבר כר' יונתן דאתי משל ציבור, וקאמר דעשה לך היינו בזמן שאין עושין רצונו של מקום, שאז חפץ בשל משה. והביא דכך מוכח מפסקתא זוטרת (במדבר פרק י) דאיתא שם, דאבא חנן לסיועיה לר' ירמיה קאתי. וכתב בשם שיטה קדמונית, דלכך פירש רש"י ד"ה בזמן שהן עושין רצונו של מקום, נקראת העבודה על שמם ולא כתב הארון, משום דקאי נמי אקטורת.

טז) גמ', קיחות דעלמא קח לך סמים. הקשה הרש"ש, אמאי לא מייתי הקרא דשמן המשחה קח לך בשמים דהוא מוקדם בקרא. ועוד, היכי סלקא דעתין דקטורת משל משה, הא כתיב בפרשת תרומה בשמים לשמן המשחה ולקטורת הסמים, הרי להדיא דמשל ציבור היה. והגבורת ארי הקשה, מאי שנא מכל קרבנות הבאים לכפר דודאי באים משל ציבור, ותירץ הרש"ש דהש"ס מייירי מקטורת ראשונה שעשה משה, וכבר כתב בן הגבורת ארי ופירש הרש"ש דלכך לא מייתי משמן המשחה, משום דנעשה פעם אחת בלבד - בימי משה כמו שכתב הרמב"ם (פ"א מכלי המקדש ה"ה) ובודאי נעשה משל ציבור כדכתיב בפרשת תרומה.

יז) גמ', והקריב את פר החטאת אשר לו למה לי. הקשה הגבורת ארי, אכתי איל מנלן דמשלו הוא, ותירץ, דהיינו מדכתיב בזאת יבוא אהרן אל הקדש בפר בן בקר לחטאת ואיל לעולה, וקשה איל זה למה הוזכר כאן הא אינו מעבודות הנעשות בפנים, ועל כרחך דכוונת הכתוב להקישו לפר שבא משל אהרן ולומר דאילו נמי משלו הוא.

יח) גמ', אילימא תחילה בכהן גדול. פירש רש"י דנין יום הכפורים שהיא עבודה ראשונה שהוטלה בכהן גדול בקרבנות צבור ביום הכפורים הראשון, מעבודת שמיני למלואים שהיא עבודה ראשונה שנעשית על ידי כהן גדול מעולם. והקשה הרש"ש אמאי הוי יום הכיפורים עבודה ראשונה שהוטלה על כהן גדול, הא איכא עבודה דח' למילואים דנעשתה דוקא בכהן גדול. ותירץ, דהתם דוקא השחיטה והזריקה אבל הקבלות וההולכות נעשו ע"י בניו. עוד כתב דכוונת הגמ' לעבודת דורות, והיא ראשונה שהוטלה על כהן גדול, לאפוקי ח' דמילואים דעבודת שעה הוא.

יט) רש"י ד"ה כביכול. המהרש"א פירש דכונת הכתוב כביכול הסמים של משה ולא של הקב"ה, שכל העולם לא נברא אלא בשביל משה.

כ) רש"י ד"ה תחילה במקום. ואם בשביל ששימש משה וכו' אין קרייה עבודה וכו'. הקשה המצפה איתן הא בזבחים (דף ק"ב). משמע, שהיתה חשובה עבודה, דאיכא למאן דאמר התם דמשה כהן גדול היה וחולק בקדשי שמים, ופירש על פי התוס' בעבודה זרה (דף ל"ד). ד"ה במה, שכל שבעת ימי המילואים שהקים משה את המשכן ופירקו היה נחשב המשכן כבמה.

כא) תוס' ד"ה לאפוקי, לא ידענא וכו' לימא לאפוקי כולו קושייתא וכו'. השיח יצחק תירץ, דתירוך ר' אבהו אינו מתירץ על הקושיא ואימא קרבנות, דהא רש"י פירש בד"ה שם דמייירי בקרבנות יחיד והווי שלו, ואף

איכא איל אהרן, ואיל העם. ותירץ, דאין ב' אילים לענין אחד אלא חד לעולה וחד לשלמים. (ועיין באות הקודמת)

ו) גמ', ואימא ראש השנה. הקשה הגבורת ארי הא אין קרבנותיו לחובת היום אלא למוספין, ולעיל אמרינן דדנין דוקא חובת היום, ותירץ, דבאמת מוספין נמי חובת היום הן ודוקא היכא דפלגינהו רחמנא להדיא גלי לן דהווי ב' ענינים, וממילא אמרינן דלכל ענין יש דוקא איל אחד.

ז) גמ', שם. המנחת חינוך (שי"ב א') הביא בשם ספר אחד שהקשה, אמאי לא מתרצינן דנין שני שעירין משני שעירין, לאפוקי ראש השנה דהווי שעיר אחד. (כעין מה שהקשו תוס' ד"ה אלא) ומכך האי קושיא רצה להוכיח דבראש השנה נמי קרבו ב' שעירים.

ח) רש"י ד"ה לענין וכו', פייס לעצמו שאין פייס בפרי החג. הריטב"א בסוכה (מ"ז). פירש, דודאי איכא פייס בחג, אלא דלכל החג יש פייס אחד, והעולה בגורל מתחילין בו לחלק כל קרבנות החג לפי סדר העומדים, אבל לשמיני עצרת היה פייס נפרד.

ט) בא"ד, שאין שירו שוה וכו' כל שיר ימי החג מדבר מעין גזל מתנות עניים, וכו'. הפני יהושע נתקשה דאם כן, מה הלשון משום שיש בו שיר לעצמו, הא לכל ימות החג היה שיר לעצמו, הלכך פירש לפי מה שכתב בראש השנה (דף ל'): דבשאר ימי הרגלים אפשר שהיו אומרים השיר של יום של בקרבן של בין הערביים כמו בשחרית, או שהיה שיר מיוחד בשל בין הערביים לכל ימי אותו הרגל, אבל בשמיני עצרת היו אומרים בתמיד של בין הערבים שיר מיוחד, דלמנצח על השמינית דלא שייך אלא בשמיני עצרת לחוד. והריטב"א בסוכה (דף מח). פירש, שבשמיני עצרת נאמר שיר שלם, מה שאין כן בחג שהיו אומרים חצי פרק. עוד פירש, שבכל ימות החג אם חל שבת באמצע החג נדחה שירו למחרת, ושיר המחרת למחרתו. חוץ משמיני עצרת שנשאר שירו במקומו (ובריטב"א כאן רמז זאת).

י) רש"י ד"ה דנין פר אחד. עבודת וכו' דכתיב קח לך עגל וכו'. הקשה הריטב"א בשם ר"ת הא בראש השנה (דף י'). אמר ר' מאיר דעגל בן בקר היינו בן ב' שנים, ופר היינו בן ג', (וכעין זה בתוס' ישנים ד"ה דנין) ותירץ, דסוגיין כר' יוסי דאית ליה בפרה (פ"א מ"ב) דפר נמי בן שתי שנים, אלא דבן שלוש נמי כשר בו.

יא) תוס' ד"ה פז"ר קש"ב. , ועוד דבפ"ק דחגיגה וכו'. הקשה השיח יצחק מה ראייה מייתי מהתם, הא אמרינן התם יכול אף בעופות ומנחות ת"ל ושמחת בחגך, חזינן דבעינן דוקא קרבנות ולא כסות ויין, והא דאייתי מפסחים דיוצאין אף בכסות ויין, היינו דוקא בשאי אפשר בענין אחר. ופירש דהוכחתם מהא דאין חייב להקריב קרבן מיוחד לשמחה ואם כן יוכל לצאת בשלמי חבירו או בשבת בכסות ויין. והשפת אמת מפרש, דהוכיחו מפסחים דאין דין להקריב שלמים בכל יום אלא פעם אחת ברגל, ובשאר הרגל חוגג בבשר חולין.

יב) בא"ד. מיהו קשה וכו'. התוס' בראש השנה (דף ה'). ד"ה מה, ובסוכה (דף מ"ז). ד"ה לינה, לא חשו לקושיא זו. וביאר השיח יצחק דבאמת דוקא ז' ימים טעונין לינה, משום דהוקש לחג המצות דטעון לינה ז' ימים. והא דטעון לינה בשמיני עצרת, היינו משום דהווי רגל בפני עצמו.

יג) בא"ד. וניחא השתא דשמיני עצרת וכו'. משמע דשמיני עצרת אין טעון לינה אלא משום שהביא קרבן, והקשה השפת אמת, דבגמ' התם אמרינן כשם שז' ימי החג טעונין לינה, כך שמיני עצרת טעון לינה. משמע דשמיני עצרת עצמו טעון לינה.

בעי הזאת אפר פרה מדרבנן (עיי' פסחים צ"ב), נכנסו מים תחת דם [וקשה, הא איתא התם דלא בעי הזאה אלא אי רוצה לעשות קרבן. (י.פ.)].

(ד) גמ', ושני תלמידי חכמים. פירש בתוס' הרא"ש דבעו תרי, משום שאם ישנה הכהן גדול יוכלו להעיד בו שלימדוהו כדין.

(ה) גמ', מאי ואומר. התוס' הרא"ש הבי' בדעת רש"י ד"ה וכשם, דדרשה דלעשות זה מעשה פרה דרשה גמורה היא ודלא כתוס' לעיל (דף ג'): ד"ה דרביה. והקשה, אם כן מאי מקשינן מאי ואומר הא אצטרך לאתויי פרה. וכתב דאיכא לפרש דהקושיא, אמאי בעינן תרי קראי גבי יום הכיפורים.

(ו) גמ', ת"ש כאשר עשה. הקשה הריטב"א אם כן לכתוב רק כאשר עשה, בזאת למה לי. ותירץ, דבזאת אתא למעוטי פרה. ועוד דאי מכאשר עשה בלבד, הוה אמינא יום הכיפורים קמא, או כהן גדול קמא. והשיח יצחק תירץ, דאי מכאשר עשה הוה אמינא דוקא פרישה דכתיב בסמוך לה (ומפתח אוהל מועד לא תצאו) ולא הוה ידעינן הזאה. עוד תירץ, דשאר כהנים העובדים ביום הכיפורים נמי ליבעו הזאה, קא משמע לן בזאת יבוא אהרן, דדוקא כהן גדול העובד, ולא המוכן תחתיו.

(ז) רש"י ד"ה מכל חטאות. מכל וכו' נותנים קצת למשמרת. בבמדבר (יט' ט') פירש רש"י, דמתחלקת לג' חלקים, אחד נתן בהר המשחה וכו', וזה שבהר המשחה כהנים גדולים לפרות אחרות מקדשין ממנה, וזה שבחיל נתון למשמרת מגזירת הכתוב. ופירש הרא"ש דכוונתו דמאותו שבהר המשחה הזו על הכהנים גדולים באותם ז' ימי פרישה, והקשה השיח יצחק דהווי דלא כמשמעות דבריו הכא שהזו ממה שבחיל. ולכך פירש דבריו בבמדבר באופן אחר, שמאותו שבהר המשחה נתנו לתוך שריפת פרות אחרות, אבל בימי הפרישה הזו מאותו שבחיל כדכתב רש"י הכא. ועיין באות הבאה.

(ח) בא"ד. ואני שמעתי אפר פרה של משה לא כלה, לכאורה משמע דלפירוש זה הזו רק משל משה, ואתי לפלוגי על פירוש קמא. והקשה השיח יצחק הא אמרינן התם בסוף המשנה, לא מצא משבע מזה משש, משמע שהזו משבע פרות, ועוד דרש"י בפסחים (דף ע"ח). כתב בד"ה מכל, שהזו מכל אפרי חטאות שהיו שם שאפר של משה לא כלה. ומשמע שהוא פירוש אחד, ונראה דרש"י אתא לפרושי דמה דאמרינן לא מצא משבע, אין הכוונה על אפרו של משה, דהוא לא כלה. כדאיתא בילקוט ריש פ' חוקת. ויקחו אליך, אמר ר' יוסי בר חנינא רמז שכל פרות כלות ושלך אינו כלה. ופירש השיח יצחק דלפירוש הראשון לקחו אפרו של משה מהחיל (שנתן שם למשמרת), דאילו של הר המשחה כלה. ואתא רש"י למימר דלקחו מהר המשחה שגם הוא לא כלה בדרך נס. ובאסיפת זקנים פירש, דהוה משמע ליה לרש"י (מלשון כל חטאות) דלעולם היה שם יותר מאפר אחד, לכך פירש דשל משה לא כלה לעולם.

(ט) רש"י ד"ה כהן גדול קמא. אבל וכו' שלא נאמר אלא אהרן. ואף דכל הפרשה נאמרה לאהרן, ומכל מקום נוהגת לדורות. מדכתיב והיתה זאת לכם לחוקת עולם, וכתיב לכהן תחת אביו, פירש הרש"ש, דמכל מקום הוה אמינא דהיינו דוקא דבר המכפר ונוהג בו ביום כדכתיב אחת בשנה, אבל פרישה דהיא קודם יום הכיפורים הוה אמינא דוקא אהרן.

(י) תוס' ד"ה נכנסו וכו'. דלאו לגמרי וכו' אסמכתא בעלמא וכו'. הקשה הפני שלמה אם כן מה הקשה ר"ל לעיל (דף ג'): דנילף ממילואים לעכב. והאסיפת זקנים כתב, דמשום האי טעמא גופא לא חש ר' יוחנן להשיב לר"ל דסבר דאסמכתא היא. (והחזון איש קכ"ו ס"ק ב' כתב, דאפשר

אם נפרש דמיירי בקרבנות ציבור, היינו דוקא מעיקרא, אבל אחר שתירץ ר' אבהו דילפינן מפר ואיל שלו, ודאי יש להקשות ואימא קרבנות יחיד. וכן תירץ רב אשי אינו מתירץ על הקושיא דאימא קרבנות דאף אם נפרש כפירוש רש"י דהקושיא ואימא קרבנות יחיד, מכל מקום איכא נמי ליחיד פר לחטאת והיינו פר כהן משיח, אבל לרבינא מיתרצא כולהו קשייתן.

(כב) גמ', ריב"ל מתני תרתי. כתב הגבורת ארי דלמאן דילף חדא, ופרה מדרבנן בעלמא. וכן למאן דילף מסיני יש לומר, דאין צריך פרישה למקום קדוש דוקא. לכך אמר ר' יוחנן לעיל דבירה היינו מקום על פני הר הבית, אבל למאן דמתני תרתי בעינן דווקא פרישה למקום קדוש כפרישה דמילואים. (והיינו דווקא אם נימא דהוה דרשא גמורה, ועיין שם).

(כג) גמ', הכא נמי כל הכתוב בהן מעכב בהן. פירש הגבורת ארי דאמר לשון רבים, משום דתרי מילי ילפינן ממילואים פרישה והזאה כדלקמן (דף ד.), ובעי למימר דתרווייהו מעכבי.

(כד) גמ', שכל הנכנס במחנה שכינה. פירש השיח יצחק דפרה מעלה בעלמא היא, דהא לא נכנס למחנה שכינה. ואין לומר דדריש מלעשות, דהא כולה קרא לפרה לא מידריש כדאמרינן לעיל (דף ב').

(כה) גמ', והא אנן שבעה תנן. הקשה הגבורת ארי דילמא הא דבעינן שבעה היינו משום דבעי הזאה. ותירץ, דאיום הכיפורים פריך, דאיכא מאן דאמר דמתניתין סברה דטומאה הותרה בציבור, ולא בעינן הזאות, (ועיין שם).

(כו) גמ', מתניתין ר"י בן בתירא. הקשה הריטב"א אם כן מה בעינן לילפותא מסיני, תיפוק ליה דצריך לפרוש משום חשש טומאת ביתו. ותירץ דבעינן לילפותא ללמד למה הפרישוהו ללשכת פלהדרין. עוד תירץ, דמשום חשש טומאת ביתו בלבד לא היו מפרישין משום דהווי חשש רחוק. ודוקא לאחר דגלי לן קרא הפרשת שישה, הוסיפו חכמים יום אחד משום טומאת ביתו.

(כז) תוס' ד"ה ר' יהודה. תימא וכו' כיון דטבול יום כשר בפרה וכו'. והגבורת ארי תירץ, דסבר כמאן דאמר בזבחים (דף כ'): דבעינן קידוש ידים ורגלים בפנים, וטבול יום אסור ליכנס לעזרה, ולא משכחת טבול יום בפרה אלא בנטמא בשרץ אחר הקידוש.

דף ד' ע"א

(א) גמ', זה וזה מוזין עליו כל שבעה. פירש הגבורת ארי, שמערבין מכל החטאות שהיו שם ומוזין עליו, דאין לפרש שהזו עליו כל יום מחטאת אחרת, דהא בסיפא איתא, לא מצאו שבע יעשו משש. והיכי משכחת לה שבעה הא בשבת אין מוזין. ועל כרחק כדמפרש שמערבין מכולם. ומהרמב"ם בפירוש המשניות פרה (פ"ג מ"א) משמע, דהזו כל יום מאפר אחר. ועיין תויו"ט (שם) שהכריח כן.

(ב) גמ', נכנסו מים תחת דם. כתב המאירי דעד שנשרפה הפרה הזו דם. ומשום הכי במילואים שעדיין לא נשחטה הפרה הזו דם, שהרי נשרפה ביום ב' אחר הקמת המשכן. (עיי' רש"י גיטין (דף ס'): ד"ה ופרשה) וכתב השיח יצחק שמדברי המאירי משמע שהוא מדאורייתא ודלא כתוס' ד"ה נכנסו).

(ג) גמ', שם. בכריתות (דף ט'). איתא, דגר בעי קרבן כאבותינו שנכנסו לברית במילה וטבילה והרצאת דמים. והקשה המהרש"א (שם) למה לא בעינן נמי הזאת דמים כאבותינו. ותירץ הערוך לגר (יבמות מ"ו): דכיון דגר

דפרישה מהלכה לכך ס"ד דמעכבת).

(יא) **תוס' ד"ה הזאה וכו'.** וא"ת וכו' דכתיב ויקח משה וכו'. אף דהזאה זו היתה קודם מתן תורה ופרישת משה אחר מתן תורה, פירש **השיח יצחק**, דסלקא דעתיה דהזאה זו היתה לכל ישראל משום שקרבו לסיני (והוא כעין כניסה למחנה שכינה), והועיל נמי למשה על הכניסה למחנה שכינה שאחר מתן תורה.

(יב) **בא"ד. שם. המהר"צ חיות הביא דבתרגום אונקלוס ויונתן בן עוזיאל** תרגמו, "וזרק על מדבחא לכפר על עמא", ואם כן לא הוזה משה על העם. וכתב הרא"ם שכן הוא דעת חז"ל (ועיין **במהר"צ חיות** שפירש מהיכן יצא לו כן).

(יג) **בא"ד.** ותימא לי דלקמן מפרש וכו'. ובשיח יצחק תירץ, דהזאה דדם נמי לטהרה היתה דהא אמרינן בגמ' נכנסו מים תחת דם, ואם כן קושיית הגמ' על סיני נמי, למד לא די בהזאת שלישי ושביעי לטהרת טומאת מת.

דף ד' ע"ב

(יד) **גמ', ר' נתן אומר וכו'.** פירש **רש"י בד"ה למרק** דסבירא ליה כר"י הגלילי, אלא דלר"י הגלילי ילפינן מהא לכל הנכנס למחנה שכינה, ולר' נתן היינו דוקא כאן למרק האכילה, וכן פירש דברי ר' מתיא. **והמהרש"א** כתב דיש לפרש דסברי כר' עקיבא, ואתו למימר ליה, שהקדים לקרוא למשה קודם מתן תורה כדי למרק אכילה שבמעיו, או כדי שתחול עליו אימה מהקריאה עד מתן תורה. (**והבן יהוידע** פירש דעל ידי עצם הקריאה נתמרק אכילה שבמעיו וחלה עליו אימה). ולפי זה אתי נמי שפיר **התוס'** (בעמוד א') **ד"ה תניא**, שהקשו, דילמא סבר ר' יוחנן כר"י הגלילי, וסבר דר' יוסי הגלילי נמי לא יליף מהכא. ולכאורה לפי מה שפירש **רש"י** מה אתו ר' נתן ור' מתיא למימר.

(טו) **גמ', במקום גילה שם תהא רעדה. רש"י** פירש דגילה היינו מתן תורה של לוחות. והקשה **הריטב"א** הא אמרינן בברכות (דף ל'): אביי הוה בדח טובא, אמר ליה רבא וגילו ברעדה כתיב. משמע דגילה לאו דוקא תורה, ובכל מקום גילה בעינן רעדה. ותירץ, דהתם נמי מסתמא בתורה בדח דהא אסור לו לאדם שימלא פיו שחוק בעולם הזה, לכך אמר ליה דבעי רעדה. והריטב"א עצמו פירש, ד"וגילו ברעדה" לאו דוקא אמתן תורה אזיל, דעליה אזיל רישא דקרא "עבדו את ה' ביראה". ואגב דמייתי רישא דקרא, מייתי נמי לסיפא ודריש ליה, אבל לא על קבלת התורה דוקא.

(טז) **גמ', דאי סלקא דעתך וישכון וכו'.** הקשה **הגבורת ארי**, הא אף דמוכיח דהוי אחר מתן תורה, אכתי מנא לן דויכסוהו למשה דלמא כסדו לה. ותירץ, דאי קאי אהר אמאי כיסה רק עכשיו ולא מקודם. עוד הקשה, מנלן דלר' עקיבא הוה קודם מתן תורה דלמא אחר מתן תורה, ונפרש ויכסוהו למשה כדי להפרישו ו' ימים.

(יז) **גמ', שם.** הקשה **המהרש"א** דילמא הקריאה היתה ביום שאחרי מתן תורה כדי ליתן שאר תורה, וכן לר' עקיבא דילמא סבר באמת דניתנה בו, והקריאה בו' כדי ליתן שאר תורה. ותירץ, דעיקר קושיית הגמ' אמאי נסתלק הענן אחר ו' ימים, הא בעי לקבולי שאר התורה. ועל כרחק דהקבלה היתה בו', וכיסה הענן למשה לאחר מכן להפרישו ו' ימים. או לר' עקיבא הקבלה בו', הלכך בו' נסתלק הענן דכבר קבלו התורה.

(יח) **גמ' הא בקריאה הא בדיבור.** פירש **התוס'** **הרא"ש** דכשומעים כולם נקרא קריאה, לפי שהיה בקול רם כדכתיב (בראשית ל"ט י"ח) ויהי כהרימי

קולי ואקרא.

(יט) **גמ', שהוא בבל יאמר.** פירש **המאורי** דהוא דכתיב (משלי י"א י"ג) הולך רכיל מגלה סוד ונאמן רוח מכסה, דנאמן רוח מכסה אפילו שאינו סוד, והולך רכיל מגלה אפילו סוד. ומשמע דכשלא אמר בדרך סוד אינו אסור אלא מידת חסידות, וכן כתב **החפץ חיים** (כלל ב' באר מים חיים כ"ז). עוד פירש החפץ חיים דמיירי שניכר מתוך דיבורו ומעשיו שאינו חפץ שיגלוהו לכך אסור לגלות.

(כ) **גמ', קול לו קול אליו. רש"י** פירש דדייק מדלא כתיב לו, אלא אליו. וכתב **הריטב"א** דאף על גב דבהרבה מקומות כתיב בדיבור לשון אליו, גמרא גמיר דהכא למילף מיניה אתי, שאליו לבדו נמשך הקול. והריטב"א פירש בשם ר"י, דהילפותא מדכתיב ב' פעמים אליו. **והמהר"ם אלשקאר** (סי' צ"ג) בשם רב האי גאון פירש, דהברייתא לא ילפא מלשון הכתוב, אלא אלו דבריה שהקול שקרא לו היה קול אליו.

(כא) **רש"י ד"ה שהוא בבל יאמר.** תלמוד וכו' לא אמור וכו'. **המהרש"א** כתב, דיש לפרש הילפותא, מדאיצטריך ציווי דלאמור אף שכבר כתב שם הקרא דבר אל בני ישראל.

(כב) **תוס' ד"ה במקום גילה,** כדכתיב וכו'. פירש **הגבורת ארי** דאתו למימר, דר' מתיא נמי כר"י הגלילי סבירא ליה, דילף מכאן לכל הנכנס למחנה שכינה שטעון פרישה (ודלא כרש"י), דבכל הנכנס למחנה שכינה שייך גילה, משום עוז וחדוה במקומו.

(כג) **גמ', דאיתמר מילואים וכו' חד אמר וכו'.** כתב **השפת אמת**, דיש לפרש הנפקא מינה מפלוגתתם, אם פרישה דיום הכיפורים מעכבת, דלר' יוחנן מעכבת כמילואים, ולכך לא השיב לריש לקיש דסבירא ליה דמתקינן כולל גם פרישה, אך כתב **דברמב"ם** לא משמע כן שכתב (פ"א מיום הכפורים ה"ג) מתקינן סתם, ולא כתב דמפרישין אף דפסק כר' יוחנן דהווי מדאורייתא.

דף ה' ע"א

(א) **גמ', אמר ר' יוסף וכו'.** הקשה **החשק שלמה** אמאי לא אמר עשירית האיפה איכא בינייהו, דמבואר בעמוד ב' דהקריבו נמי עשירית האיפה, ובכל חינוך כהונה אף דבעינן עשירית האיפה, מכל מקום מבואר **ברמב"ם** (פ"ה מכלי המקדש הט"ז) דלא מעכבא. (ועיין שם דהביא דעת **הגר"א** בהגהותיו על **הירושלמי שקלים** פ"ז ה"ג דמעכב בדיעבד) ותירץ דיש לומר דהוא בכלל תירוך רבינא ריבוי שבעה איכא בינייהו. [אמנם אי נימא דדין עשירית האיפה דו' ימי המילואים אינו דין עשירית האיפה דחינוך, דהא לא נתחנכו אלא בשמיני, אלא הוי דין מיוחד בו' ימי המילואים, אתי שפיר. וצריך עיון. (י.פ.)].

(ב) **גמ', ומה ת"ל לתנופה לכפר.** פירש **הריטב"א** דפסוק זה נכתב שלא במקומו (ויקרא י"ד כ"א) וְאִם דָּל הוּא וכו' וְלָקַח פָּבֶשׂ אֶחָד אֲשֶׁם לְתִנוּפָה לְכַפֵּר עָלָיו. ולא נאמר גבי עשיית התנופה, ואתא לאשמועינן דאינו מעכב הכפרה.

(ג) **גמ', פרישת שבעה איכא בינייהו.** והקשה **האסיפת זקנים** בשם **קהלת יעקב**, דאיך אפשר לומר דאינו מעכב, הא אמרינן בקרא (ויקרא ח' ל"ה) ופתח אוהל מועד תשבו יומם ולילה וגו' ולא תמותו. ופירש **רש"י** הא אם לא תעשו כן אתם חייבים מיתה. ותירץ **הקהלת יעקב**, דיש לפרש הפסוק כמו שהביא **הרמב"ן מתורת כהנים**, דקאי אדורות. ולומר שלא ייצאו

(ח) רש"י ד"ה אין לי אלא. שיהא כשר לכא אל אוהל מועד ביום הכיפורים וכו'. דייק המהר"י קורקוס (פ"ד מכלי המקדש ה"ג) דדעת רש"י, דלעבודת יום הכיפורים בעינן ריבוי שבעה ומשיחה שבעה, אבל לא לשאר עניני כהונה גדולה. [נצ"ע מלשון רש"י ד"ה ריבוי, כשממנין אותו וכו'. (י.פ.)] אבל הרמב"ם כתב (שם הי"ב) וממנין כהן גדול הוא ראש לכל הכהנים וכו' ובהל' י"ג, כיצד מרבין אותו בבגדים לובש שמונה בגדים ופושטן וחוזר ולובשן וכו'. והשיג עליו הראב"ד. נראה מדבריו, ימים שהריבוי והמשיחה בהן לא היה עובד. ואין זה מן החכמה, אלא כשאמרו נתרבה שבעה ונמשח שבעה לכתחילה, הני מילי לעבודת יום הכיפורים, אבל לעבודת אותן הימים בכל יום עובד בשמונה בגדים. ובחידושי הגר"ז (זבחים י"ח). ביאר דלהראב"ד בכל השנה אם עובד בח' בגדים כשר משום דהגר"ח ביאר, דדין זה דהדיוט שעבד בח' בגדים פסול, אינו דין בעבודה שהדיוט יעבוד דוקא בח' בגדים, אלא דכיון דדינו בד' בגדים, ובלבש ח' הוי ייתור בגדים. ואם כן ב' ימים אלו דאין דינו ככהן גדול, מכל מקום כיון דדינו ללבוש ח' בגדים לחינוכו שוב לא מקרי ייתור בגדים. והאבן האזל כתב בדעת הראב"ד, דכיון דבדיעבד כשר אף ביום אחד חזינן דנעשה כהן גדול, ולא שייך למימר שאסור לעבוד בימים אלו, והא הדין אם כבר בא יום הכיפורים דמותר לעבוד בו, אלא דלכתחילה בעי לרבות ו' קודם בוא יום הכיפורים. ובדעת הרמב"ם דבפשוטו משמע דפליג על הראב"ד יש לפרש, דסבר דדין לכתחילה שייך נמי על עצם הכשירו, דלכתחילה אינו מוכשר אלא ביום הו', ומשום הכי אסור לעבוד בח' בגדים קודם לכן.

(ט) תוס' ד"ה סמיכה וכו'. תימא לי אמאי לא קאמר נמי שיריים וכו'. כתב רבי אלעזר משה הורוויץ דיש לתרץ, דהא הילפותא דהאמור בהן מעכב הוא מקרא דועשית לאהרן ולבניו ככה כדלקמיה, ויש לומר דהיינו דוקא העשוי לאהרן ולבניו, מה שאין כן שפיכת שיריים דמשה עשאה. (וכן תירץ בתוספות ישנים ד"ה סמיכה קושיא אחרת). [נולפי זה מיושבת קושיית החשק שלמה שהובאה באות א, (י.פ.)]

(י) בא"ד, ובחטאת כתיב, היינו בפרשה דצואת מילואים (שמות כט). והקשה המהרש"א מדוע הוסיפו ובחטאת כתיב הרי גם בקרא דואת הדם יצק מיירי בחטאת רק שזה בצואה וזה בעשייה.

(יא) בא"ד, והיה לאהרן ולבניו. הקשה הרש"ש דמקרא זה נאמר לדורות, וכתב דצריך להגיה, והיה לך למנה מכל מקום.

דף ה' ע"ב

(יב) גמ', מילתא דלא כתיבא וכו'. רש"י פירש דהיינו אורים ותומים, והוכיח מזה האבן האזל (פ"ד מבית הבחירה ה"א) דסבירא ליה כדעת הראב"ד (שם) דאורים ותומים אינו דין בבגדים, ובחסרונם לא נקרא מחוסר בגדים לכן צריך פסוק דמעכב במילואים, אבל להרמב"ם (שם) דבלא אורים ותומים נקרא מחוסר בגדים (וכן דעת התוס' בדף כ"א: ד"ה ואורים) קשה, מאי טעמא בעי קרא. וכתב דהרמב"ם סבר דקרא דהכא גלי לך, דהוה מעיקר דין הבגדים.

(יג) גמ', שם. הגבורת ארי הקשה לדברי רש"י דקאי אאורים ותומים, אמאי לא אמר בעמ' א' דאיכא בינייהו אורים ותומים, והוכיח כהרמב"ם (באות הקודמת) דאורים ותומים מעכבים גם לדורות. והאבי עזרי (פ"ד מבית הבחירה ה"א) תירץ, דהפולגתא דלעיל אי האמור במילואים מעכב

מפתח אוהל מועד יומם ולילה בשעת עבודה. והוסיף האסיפת זקנים, דלפי מה שפירשו בעלי הפשט שבימי המילואים למדו את העבודה, יש לומר דקרא קאי נמי אמילואים ולמימר שבשעת עבודה לא יצאו משום עבודה.

(ד) גמ', נמשח יום אחד ונתרבה שבעה וכו'. כתבו התוס' ישנים ד"ה נתרבה דמוכח בהוריות, דאם לא נמשח כלל בדיעבד מהני. והא דלא כתבה כן הברייתא הכא, משום דנלמד מקרא אחרנא. וכן כתב רש"י בחומש (ויקרא ט"ז ל"ב) מהתורת כהנים דיליף מאשר ימלא את ידו, דמרובה בגדים לחוד כשר בדיעבד אף בלא משיחה. וכתב הרמב"ן (שם) דדין זה אף קודם זמן יאשיהו נאמר (שנגנו שמן המשחה). והוכיח מדלא משחו את הכהן שהתקינו ביום הכיפורים.

(ה) גמ', שם. כתב הפני יהושע דלכאורה משמע מהאי לישנא דחד מינייהו בעי שבעה לעיכובא, דאילו נמשח יום אחד ונתרבה יום אחד אף בדיעבד לא מהני, אלא שהרמב"ם כתב בהדיא (פ"ד מכלי המקדש ה"ג) דבדיעבד מהני אף משיחה יום אחד וריבוי יום אחד. וכתב הכסף משנה שם שכדברי הרמב"ם משמע בסיפרי (אמור פרשא ב) אקרא דהכהן וגו' אשר יוצק על ראשו, נמשח יום אחד ונתרבה יום אחד מנין, ת"ל אשר יוצק על ראשו אפילו שעה אחת, ללבוש את הבגדים אפילו שעה אחת. והקשה הפני יהושע דהך ברייתא לא מכרעא מידי דההיא מיירי לענין איסורי כהן גדול, אבל לענין יום הכיפורים לעולם יש לומר דבעינן חינוך ו' ימים או במשיחה או בריבוי. (ולא תירץ). והקשה השיח יצחק דהא לענין יום הכיפורים נמי אמרו בסיפרי דאף הכהן המתמנה (היינו הכהן שהתקינו) כשר בדיעבד. ומה שכתב על זה הפני יהושע דהיכא דאי אפשר שאני קשה, דהא אפשר להפרישו ו' ימים קודם ולמשחו.

(ו) גמ', שם. הקשה השיח יצחק אמאי לא בעי הכהן שמתקנין לו ריבוי ו' ומשיחה ו', ופירש דכדיעבד דמי, והקשה דמכל מקום ליבעי יום אחד דמעכב אף דיעבד. ותירץ, דאין הכי נמי, והיינו דאמרינן לקמן (דף י"ב). לובש שמונה ומהפך בצינורא, ומדין ריבוי יום אחד. והגבורת ארי הקשה על דברי רב פפא לקמן, (דף י"ב): דאמר דכהן המתמנה עבודתו מחנכתו. אמאי, הא ריבוי יום אחד ודאי מעכב אף דיעבד, וכן הקשה על דברי רב אדא בר אבהו (שם) דמתחנך באבנט. הא אין כאן ריבוי דח' בגדים. ומכאן זה רצה לפרש דדין ריבוי אינו אלא לימות השנה, אבל ליום הכיפורים עבודתו מחנכתו או אבנט מחנכו. והא דבעי לכתחילה ו' היינו למצוה, אבל ריבוי יום אחד סגי ליה לכל דיני כהונה גדולה. והחזון איש (קכ"ו סק"ג) כתב, דימלא ידו היינו כל ריבוי של כהונה גדולה, וגם עבודת יום הכפורים בכלל, ואף בגדי הבד דיוהם הכפורים, ואף על גב דלמצוה בעינן ו', יש לומר דמכל מקום מותר לו לעבוד עבודת כהן גדול קודם שמילא ו' ואח"כ משלים. אי נמי, ביום הכפורים מותר דליכא אחר.

(ז) רש"י ד"ה ריבוי שבעה. שישמש וכו' בשעת עבודה וכו'. הקשה הרש"ש דמשמעות הכתובים דאהרן ובניו לא שמשו במילואים. והביא שרמב"ם (פ"ד מכלי המקדש ה"ג) משמע דריבוי בגדים מהני אף שלא בשעת עבודה. וכתב הגבורת ארי, דלקמן (דף י"ב). איתא, שלובש ח' בגדים ומהפך בצינורא. ומשמע דדוקא בשעת עבודה מהני. והקשה דאי נימא דבעינן דוקא בשעת עבודה, אמאי בעינן בעמ' ב' קרא לרבות מכנסים לריבוי דמילואים, הא ודאי מחוסר בגדים פסול לעבודה. ותירץ, דיש לומר דבז' ימי המילואים מהני אף בלא עבודה, אבל לדורות בעינן עבודה, דומיא דכלים דבמכן משיחתן קידשתן, ולדורות עבודתן. (כדלקמן י"ב:)

דלא פליגי דהא לא סתרי קראי, ותיריך, דהוה אמינא דגלי קרא באבנט והוא הדין באינך. עוד תירץ בשם **שיטה כתב יד**, **דרש"י בד"ה אבני מפרש לה למילתייהו**, הרגיש בקושיא זו, וכוונתו דאבני לא שמע הא דפרשינן, למיסבר קראי.

(ג) **גמ'**, **שם**, מלשון זה משמע דמצנפת קודם לאבנט. וכתב **האסיפת זקנים** דהינו דוקא למאן דאמר אהרן ובניו בבת אחת, אבל למאן דאמר אהרן ואחר כך בניו, דסבירא ליה דאולינן בתר קרא דעשיה, אם כן אבנט קודם למצנפת דבקרא דעשיה אבנט קדים. ולכך פסק **הרמב"ם** (פ"י מכלי המקדש ה"א) דאבנט קדים משום דפוסק (פ"ח שם ה"א), אבנט של כהן הדיוט זהו של כהן גדול, ולפי זה אמרינן בגמ' דאהרן ואחר כך בניו. (ובאמת יש גירסאות ברמב"ם אי סבר אבנטו של כהן הדיוט זהו של כהן גדול או לא, עיין פ"ח מכלי המקדש ה"ב ובמל"מ שם).

(ד) **רש"י ד"ה אבני מפרש וכו'**, להכי נקט וכו' ששויין בגדול ובהדיוט. כן פירש נמי בחומש (שמות כ"ח מ'). אבל **התוס' לקמן** (י"ב:ב) **ד"ה אלא כתבו בשם ריב"א**, דהמצנפת יותר קצרה מהמגבעת משום שהכהן גדול היה צריך להניח תפילין בין מצנפת לציץ. **והראב"ד** (פ"ח מכלי המקדש ה"ב) כתב בהיפך דהמגבעת יותר קצרה. **והרמב"ם** שם כתב דשויין כפירוש רש"י.

(ה) **תוס' ד"ה בכתנות וכו'**, ומכנסים לא כתיבי וכו'. **הרא"מ הורוויץ** פירש, דמשה לא הלבישם את המכנסים אלא הם הלבישום לעצמם. וכן כתב **מהר"י קורקוס** (פ"י מכלי המקדש ה"א).

דף ו' ע"א

(א) **רש"י ד"ה לא צריכא**. הלביש לאהרן כל בגדיו וכו'. הקשה **רבי אלעזר משה הורוויץ**, איך יכול היה להלביש לאהרן את האבנט אחר שכבר חגרו בחשב האפור. **והריטב"א** הקשה, דלא מסתבר שילביש לאהרן בגדי כהן גדול קודם שילבש כל בגדי כהן הדיוט, (שהרי את האבנט לא הלביש לו אלא לבסוף), לכך פירשו, דהלביש לאהרן ובניו את הכתנות ואחר כך הלבישם את האבנט, ואחר כך הלביש לאהרן את כל בגדיו, ושוב הלביש לבניו את כל בגדיהם. (והרא"מ הורוויץ האריך לבאר לפי זה דברי אבני, בכתנות ומצנפת כולי עלמא לא פליגי וכו').

(ב) **תוס' ד"ה אמר וכו'**. דשאר בגדיו היו נמי דכלאים אפור ומעיל. ובמסורת הש"ס הגיה וחושן. על פי **המשנה למלך** (פ"ח מכלי המקדש ה"ב) שהקשה דהמעיל לא היה כלאים אלא כליל תכלת.

(ג) **בא"ד**. וי"ל סברא הוא וכו'. הקשה **המהרש"א** עדיין תיקשי למאן דאמר זהו אבנטו של כהן גדול הא קראי משמע הכי ומשמע הכי, ותיריך, דזה לא הוקשה להתוס' דודאי מסברא עדיף לומר דאבנטיהם שוים דמהיכי תיתי לחלק.

(ד) **גמ'**, **אי לריש לקיש דאית ליה הכי קאמר וכו'**. הקשה **המהר"ץ חיות** איך אפשר לשאול אליבא דריש לקיש למה פירש מביתו, הא איתא **לעיל** (דף ג:) דריש לקיש פירש שבעה ימים ולא שישה כסיני, משום דר' יהודה בן בתירה. **והשיח יצחק** פירש, דהגמ' כאן לא ידעה את דברי הגמ' לעיל וכונתה לשאול לריש לקיש תרתי, א. למה שבעה, ב. למה פירש מביתו.

(ה) **רש"י ד"ה כמאן כר"ע וכו'**. שקינחה וכו' מיד טמאים ודאי. הקשה **המהרש"א** אמאי נקטה הגמ' שמא תמצא ספק נדה, ולא שמא תמצא אותו יום ותהיה נדה ודאית. **והתוס' ישנים** (ד"ה אבל) כתבו, דלא חיישינן

היינו בדבר שנוהג לדורות לכתחילה מדין חינוך לכהונה, אבל אורים ותומים אינו נוהג כלל מדין חינוך כהונה (אלא מדין בגדים), אבל במילואים נאמרה הלכה שגם מדין חינוך בעי אורים ותומים, ומשום הכי לכולי עלמא מעכב.

(יד) **גמ'**, **שם**. **התוס' רי"ד פירש**, דקאי אפרישת שבעה שנכתב רק בפרשת צו, ולא בפרשת תצוה (ששם נאמר הציווי). וכתב **האבני עזרי** (פ"ד מבית הבחירה ה"א) דרש"י לא פירש כן, משום דסבר דכל דין המילואים נכלל בככה, ופרישת שבעה הווי נמי דין במילואים, אבל אורים ותומים דהווי דין כללי בחושן היה הווי אמינא דדין ככה לעיכובא לא נאמר בהם.

(טו) **גמ'**, **בשלמא מכנסים וכו'**. **רש"י** פירש, דמשום הכי שייך טפי לרבותו מווי מוסיף. **והר"י הלבן** פירש, משום דכתיב בעניני הבגדים מסתבר לרבותו למילואים, כמו שהוצרך במילואים שאר בגדים.

(טז) **רש"י ד"ה דלא כתיב וכו'**. בפרשת וכו' אורים ותומים וכו'. הקשה **השיח יצחק**, אמאי לא נתרבה נמי בפרשת תצוה מוזה הדבר. ותיריך, דוזה הדבר כתיב גבי עשייה (אשר תעשה), ובאורים ותומים לא כתיב עשייה (אלא ונתת). עוד תירץ, דאורים ותומים אינו בכלל הבגדים אלא נתנם להשרות שכינה בשעה שישאלו להאיר האותיות. (ועיין לעיל אות יא)

(יז) **תוס' ד"ה להביא**. כאילו מכנסים כתיבי נמי הכא. הקשה **הרא"מ הורוויץ** הא הריבוי דמכנסיים היינו דווקא לחינוך דמילואים ולא לדורות.

(יח) **בא"ד**. דמיתה דגבי [מכנסים]. **המהרש"א** הוסיף תיבת מכנסים משום דהתוס' בסנהדרין (דף פ"ג:) **ד"ה אין** כתבו, דקרא דאין בגדיהם עליהם קאי אמכנסים, וכתב **המשך חכמה** (שמות כ"ח מ') דאף לדעת תוס' שחייב על ביאה ריקנית בלא בגדים, היינו דוקא במחוסר מכנסים שהוא פחיתות כבוד, אבל שאר בגדים שבאים לכבוד ולתפארת אין בחסרונם פחיתות כבוד.

(יט) **בא"ד**. בין האולם למזבח. פירש **המהרש"א**, דאף דבמזבח לא מחייב אביאה ריקנית, מכל מקום אבין האולם ולמזבח מיחייב דהוה כהיכל כדאיתא **בכלים** (פ"א מ"ט)

(כ) **גמ'**, **מאי דהוה הוה**. **המהר"ץ חיות** הקשה **רבסנהדרין** (דף צ"ה:) שאלה הגמ', חסר חד ריבוא או חד אלפא ממחנה של סנחריב וכו'. וכתב דאולי בדברי אגדה אין שייך להקשות מאי דהוה הוה.

(כא) **גמ'**, **אלא כיצד מלבישן לעתיד לבוא**. **הרמב"ן** בספר המצוות (שורש ג' אות ט"ז) הוכיח מכאן, דדינא דמילואים לא היה לשעה אלא דבכל חנוכת המזבח בעינן למיעבד ככל הדברים האלה. וכתב **בחיודושי הגרי"ז** (על יומא), **דהרמב"ם** דסבירא ליה (בספר המצוות שם) דדין המילואים היה הוראת שעה, הוכיח מסוגיין דדין הסדר בלבישת הבגדים אינו מדין המילואים, אלא דין כללי בלבישת בגדי כהונה, דבעינן שיהיה בסדר הזה. וכמו שכתב הרמב"ם (פ"י מכהמ"ק ה"א) סדר לבישת הבגדים לובש המכנסים תחילה וכו'. ואף דמה דאמרינן הכא דאהרן קודם לבניו, או בבת אחת, לא שייך בכלל דינא דלבישת בגדי כהונה דהא אין אחד שייך לחברו. מכל מקום היכא דשייך כגון בחינוך דעתיד לבוא שייך נמי פלוגתא דהכא. והקשה על הגרי"ז דאם הוא הלכה בבגדי כהונה, איך שייך הלכה זו במילואים, הא עד המשיחה לא היה להם דין בגדי כהונה. **והחזון איש** (סי' קכ"ו ס"ק ג') כתב דאין כוונת הגמ' ללמד דין בלבישת הבגדים לעתיד לבוא, אלא שמשה ילבישם לו להראות חביבותו. ועיין **ברש"ש**.

(כב) **גמ'**, **בכתנות ומצנפת כו"ע לא פליגי**. הקשה **השיח יצחק** הא פשיטא

מקרקע עקורה לגגין ועליות.

(יג) **גמ'**, **שם**. **החזון איש** (סי' קכ"ו סק"ה) פירש קושיית הגמ' דנפרישהו מטומאת מת, משום שאם יודע לנו שמת שם מת יצטרך לעבוד הסגן. (ועיי"ש שהוכיח כן מדלעיל בעמוד א' דחיישין שתבדוק אחר, ונראה כונתו, דקשיא ליה אמאי לא אמרינן דחיישין שמא תפרוס נדה בשעת תשמיש אף שלא תבדוק אחר כך, ולא נדע מזה. אלא מוכח דהקושיא רק שנדע מזה ויעבוד הסגן) ופירש תירוצו הגמ' דטומאה הותרה, ולכך אף אם נדע לא יעבוד הסגן.

(יד) **גמ'**, **טומאת המת הותרה**. **רש"י** בד"ה הותרה וכו' פירש, דאף קרבן שלו דוחה כיון שבו תלוי קרבן הציבור. **והריטב"א** פירש בשם תוס', דאף דקרבן שלו לא הותר אלא דחוי, מכל מקום אין מפרשין משום זה ממת משום דאין כפרת ישראל תלוי באילו. ופירש **החזון איש** (שהובא באות הקודמת) דאף אם יעשה הסגן את האיל שלו לא איכפת לן, כיון שאת הפר והשעיר יעשה הכהן גדול עצמו (וכעין זה פירש כאן **הגאון רבי עקיבא איגר**)

(טו) **גמ'**, **שם**. הקשה **הגבורת ארי** דהניחא יום הכיפורים, אבל פרה אמאי לא נפרישהו מטומאת מת, הא אין קבוע לה זמן, ולא נדחית טומאתה. (ול**החזון איש** שהובא באות יג לא קשיא דבפרה אם נדע שנטמא לא יעשנה הכהן) ותירץ, דאיכא למימר דאין הכי נמי בפרה מפרשין גם ממת, והא דאמרינן **פרה** (פ"ג מ"א) דמפרשין אותו מביתו, היינו דמביתו מפרשים אותו שבעת ימים, אבל ממת אין מפרשין אותו אלא שישה ימים, כיון דטבול יום דמת כשר בפרה, דדוקא טבול יום נדה פסול **כתוס' דלעיל** (דף ג':) **ד"ה רבי**.

(טז) **גמ'**, **שם**. כתב **התוס'** **הרא"ש** בשם **רבינו יהודה**, דמכל מקום אם נטמא ישמש הסגן תחתיו, דהוה כאותו בית אב. (והוא דלא כ**החזון איש** שהובא באות יג) אבל **התוס'** **הרא"ש** עצמו פליג וסבר דאף אם נטמא ישמש הוא עצמו, דהוה כבית אב אחר, דביום הכיפורים העבודה מוטלת עליו.

(יז) **גמ'**, **טמאין לא עבדי**. פירש **הריטב"א** שמבטלין הפייס מן הטמאים.

(יח) **גמ'**, **שם**. כתב **הגבורת ארי**, דלמאן דאמר הותרה מדאורייתא אף באותו בית אב, אלא מדרבנן אם יש באותו בית אב טהורין יעשו הם.

(יט) **גמ'**, **דחווה היא ציבור ומהדרין**. כתב **הרמב"ם** (פ"ד מביאת מקדש הי"ד) דהיינו דוקא ברוב כהנים טהורים, אבל אם רוב הכהנים שבירושלים טמאים יעשו אף הטמאים. והקשה **הגבורת ארי**, מה הטעם בזה הא כיון דדחווה היא אף אם יש רק כהן אחד טהור יעשה הוא. **והקהילות יעקב** (סי' ב') תירץ, דכמו דאמרינן גבי פסח ברוב ציבור טמאים שיעשו בטומאה כיון דהמצוה מוטלת על כולם אין מבטלין המצוה מן הרוב, הכא נמי יש לומר דמצות ההקרה מוטלת על הכהנים ואין מבטלין המצוה מן הרוב.

(כ) **תוס' ד"ה אמר וכו'**, דאילו של אהרן וכו' מהדרין אטהורים אפילו למ"ד וכו'. הקשה **הגבורת ארי**, הא טומאת פר יום הכיפורים מדאורייתא הותרה, שהרי בזה תירץ ר' יהודה **לקמן** (דף ז'): דהותרה, ואם כן כל שכן טומאת פסח שכל הציבור מביאין (אלא שאין מביאין קרבן אחד) דודאי מדאורייתא הותרה. (וכן **התוס'** כאן בסוף דבריהם מדמו אהדיי פר יח"כ ופסח) ועל כרחך כונת **תוס'** דמדרבנן היא דחווה ולא הותרה. והקשה דאם כן מה אמר רבא **בזבחים** (שם) דמשום דדחווה תידחה נמי טומאת הזבים, הא מדאורייתא אינה דחווה אלא הותרה. (וכן הקשה כאן **הגאון רבי עקיבא איגר**) ומכוח קושיא זו הכריח כפירוש ר"י, דרבא קאמר זאת

לודאי נדה שתמצא על שלו או על שלה אותו יום. **ובנדה** (דף ט"ו.) פירשו **התוס'** בד"ה **אמר** משום דלא שכיח. **והמהר"צ** חיות מפרש דכונתם דלא שכיח שתבדוק אותו יום. אבל שתהיה נדה בשעת תשמיש שכיח. ולכך לא העתיק **הרמב"ם** (בפ"א מבעודת יום הכפורים ה"ג) הלשון דספק נדה, וכתב שמא תמצא נדה. אמנם **תוס' הרא"ש** פירש, דלא שכיח שתפרוס נדה בשעת תשמיש אלא שתבדוק אחר זמן, ואנן ניהוש שהיתה אז נדה (ואף דלא חיישין שהיתה נדה בשעת תשמיש, מכל מקום יש כאן ריעותא, ועדיף שיעבוד הממונה תחתיו. וכן פירש **החזון איש** (סי' קכ"ו סק"ה) ועיין לקמן אות יג).

(ו) **תוס' ד"ה מביתו למה פירש**, **בסוה"ד**, אלא יש לפרש וכו' שיפרישהו למחילה. **התוס'** **ישנים** הקשו איך יפרישהו למחילה הרי אהרן פירש למחנה לויה. וכן הקשה **התוס' הרא"ש**, ולכך פירש את הגמ' באופן אחר (והביא כן **מריב"ן בשם רש"י**), דהקושיא היתה שיכול לפרש מלשכתו שעה אחת ביום ולשמש. **והריטב"א** תירץ, דשאני אהרן שהזו עליו דם כל שבעת הימים ולכך פירש מביתו. **והפני יהושע** תירץ, דגם אהרן נכנס למחילה שעה אחת לסוך רגליו ועוד.

(ז) **בא"ד**, **שם**. הקשה **הפני יהושע** איך אפשר שישמש מיטתו בהר הבית, הא אפילו במנעליו אסור ליכנס לשם, ופירש, דבאמת אין כונת הגמ' אלא שביאור את אשתו ליחודי בעלמא, כדי שיהיה לו פת בסלו ולא יבוא לידי קרי, וכתב דכן יש לפרש דברי רש"י. **(ובשיח יצחק האריך לפרש דברי רש"י לביאור זה)**.

(ח) **רש"י ד"ה בעל קרי וכו'**. לטבול ביום טומאתו וכו'. הקשה **השיח יצחק** פשיטא דהא מקרא מפורש בבעל קרי, "לפנות ערב ירחץ במים". עוד הקשה, למסקנא דמפרשין בבוועל נדה לטומאתו, למה לא פירש רש"י דבעל קרי נמי לטומאתו, והיינו שנטמא נמי באונס כפירוש הגמ' **בפסחים** (דף ס"ז:) ותירץ, שרש"י הבין שכמו שפירשנו בבוועל נדה לטומאתו, הכי נמי נפרש בבעל קרי לטומאתו, והיינו לומר שאינו נעשה אב הטומאה אלא ולד כמגע שרץ.

דף ו' ע"ב

(ט) **תוס' ד"ה סיפא**. והכא לא מצי לשנויי וכו'. פירש **המהרש"א** כונתם, דלא מצי למימר הא כדאיתא והא כדאיתא, אבל מצי למימר למחנותם כדהתם, אלא דהגמ' כאן לא נחית לצד זה אלא או לטומאתן או לטבילתן, וכן התם הוה מצי לשנויי לטבילתן, אלא דלא נחית להכי אלא או לטומאתם או למחנותם.

(י) **תוס' ד"ה שנטמא וכו'**, ומיהו הא לא קשה דאיכא למימר בוועל נדה יוכיח. הקשה **המהרש"א** למה יליף חד מתרתי מצורע מזב ובוועל נדה, לילף חד מחד מבוועל נדה לחודיה, ויש ליישב.

(יא) **בא"ד**, שנטמא כלי חרס בהיסט. הקשה **המהרש"א** אמאי לא הקשו כן נמי אגמ' דדם הנדה שהביאו לעיל. דלמדו קל וחומר לאבן המנוגעת מזב. וקשה נמי מה לזב שנטמא כלי חרס בהיסט. ותירץ, דאין הכי נמי להוה אמינא דהתם דילפינן אבן המנוגעת מזב, באמת מטמא גם בהיסט. ונעדיין קשה למסקנא דהתם שלא לזומדים מזב, מנלן שנטמא אבן המנוגעת במשכב טומאה קלה. (י.פ.)

(יב) **גמ' הפרישהו מטומאת המת**. פירש רש"י שלא יכנסו אצלו. ור"י **הלבן** פירש שנפרישו מטומאת התהום. וכן פירש **רבנו אליקים** שנפרישהו

אומרת וליה לא סבירא ליה.

דף ז' ע"א

(א) גמ', הוי פקח ושתוק. פירש רש"י במנחות (עב). (לגירסת השטמ"ק אות ט"ו) כדי שלא יאמרו מותר להקריב מנחה טמאה אפילו ביחיד.

(ב) גמ', מודינא היכא דאיכא שוריים לאכילה. הקשה הרש"ש דביום הכיפורים נמי איכא אכילה, דשעיר המוספין נאכל לאורתא בשאר שעירי חטאת ציבור, ואם כן מאי משני רב תחליפא לעיל (ו): דמשום דטומאה הותרה אין צריך להפריש הכהן גדול מטומאת מת, הא היכא דאיכא אכילה לכלול עלמא מהדרין אטהרה. ולקמן (יב). תירץ הרש"ש על פי השיטות דהקרבנות המוספין לא בעי דוקא כהן גדול מדאורייתא, ואינו אלא לכתחילה (עיין דף יב: אות טז). ויש ליישב קושייתו, דאף דמשום אכילה מהדרין אטהרה, מכל מקום למיעבד הפרשה מחשש טומאה לא עבדינן אלא משום צורך ההקרבה עצמה. וכעין זה כתב הריטב"א לעיל (ו): הובא באות ו. (א.ג.א.)

(ג) גמ', מיתביב היה מקריב מנחת פרים וכו'. חזינן דלמאן דאמר טומאה דחוויה בציבור נוחא דצריך להביא אחרת בכל קרבן ציבור, וכתבו התוס' (בעמוד ב') סוף ד"ה מכלל, דהיינו דוקא היכא דליכא ריצוי ציץ, כגון שאינו על מצחו של כהן גדול וכמאן דאמר שאינו על מצחו אינו מרצה, או באופן שנשבר הציץ דלכולי עלמא אינו מרצה, אבל היכא דהציץ מרצה, מקריבין קרבן ציבור כשנטמא הקרבן אף באפשר להביא אחר, ואף למאן דאמר דחוויה. ועיין באות טז.

(ד) גמ', מאי לאו פרים אילים וכבשים דחג. כתב בתוס' ר"י הלבן דחג דנקט לאו דוקא, אלא דבחג איכא ריבוי מוספין ומנחת נסכים. ונלכאורה יש לומר דהא דנקט דוקא דחג ולא דשאר מוספין, משום דכל מוספי רגלים וראש חודש, אין בהם אלא איל אחד חוץ משל סוכות, ואף דבעצרת איכא ב' אילים כדלעיל (ג), מ"מ אין שם אלא פר אחד לחובת היום כנזכר בתוס' שם ד"ה אלא, ואף דבצירוף חובת היום ומוספין דעצרת איכא ג' פרים, נוחא לגמ' למינקט מנחות של מוספין בפני עצמן, ולא צירוף דחובת היום עם מוספין, דמקריבין כל אחד בזמן אחר. (א.ג.א.)

(ה) גמ', מאי לאו פרים אילים וכבשים דחג. הקשה הרש"ש אמאי מנחת נסכים מיקרי קרבן ציבור לדחות טומאה, דאמרין בתמורה (יד). דמנחתם ונסכיהם מביאין אף למחר, ואם כן אמאי חשיב קבוע לו זמן, וכל שאין קבוע לו זמן אינו דוחה טומאה וכדאמרין בסמוך ובתוס' ד"ה פרים.

(ו) גמ', אילים באילו של אהרן וכו' כיון דיחיד הוא מהדרין, הקשה הריטב"א לעיל (ו): אם כן, מאי קאמר רב תחליפא התם דמשום דטומאה הותרה אין צריך להפרישו מטומאת מת, הא איכא אילו הקרב ביום הכיפורים דיחיד הוא, ותירץ, (כעין דברי התוס' ד"ה כיון) דבאמת כקרבן ציבור קחשיב כיון דקבוע לו זמן, ורק לענין לאהדורי אטהור בדאיכא אחר מהדרין. ובשם תוס' הביא דמשום אילו לחוד לא רצו להפרישו.

(ז) גמ', מיתביב דם שנטמא וזרקו בשוגג הורצה במזיד לא הורצה. קשה איך סליק אדעתין לאוקמה בקרבן ציבור, הא לא שייך ביה שוגג ומזיד, דלכתחילה זורקין דמו אף כשנטמא. ואין לתרץ דמייירי שהיה שם בהמה אחרת דלמאן דאמר דחוויה בעי למהדר אטהרה, דהא כתבו התוס' (בעמוד ב') ד"ה מכלל, דהיכא דאיכא ציץ אין צריך למהדר אקרבן אחר אף למאן דאמר דחוויה, והכא מייירי באופן דאיכא ריצוי ציץ כדמוכח במנחות (כ"ה:), ואפשר דקאי כמאן דאמר במנחות (שם) דמזיד ושוגג לא

קאי אזריקתו, אלא אטומאתו דדם. (ולפי זה, בברייתא דבסמוך דקתני בין בשוגג בין במזיד בין ביחיד בין בציבור, ולהאי מאן דאמר בין בשוגג בין במזיד דקתני התם קאי אזריקתו, כדאייתא במנחות (שם) והובא בתוס' ד"ה שנטמא, צריך לומר דנקט האי לישנא משום קרבן יחיד, אבל בקרבן ציבור לא שייך מזיד ושוגג בזריקה, דהרי זורקין לכתחילה). ועוד יש לומר, דהיכא דנטמא רק מקצת מהדם ויש דם טהור באותו קרבן עצמו, בזה מודו התוס' דמהדרין אטהור אף באיכא ציץ, ולהכי זריקתו דטמא אסורה ושייך למיתני בה שוגג ומזיד. (א.ג.א.)

(ח) תוס' ד"ה דם שנטמא וכו', וי"ל וכו', הכא דבשר לא איטמי הוה ליה למישרי אפילו באכילה וכו' דאית ליה טומאה דגברי ודעולין הותרה וכו', העולה מדבריהם, דבגוונא שלא נטמא הבשר עצמו, תליא בפלוגתא אם טומאה הותרה או דחוויה אי שרי לאכול הבשר, (אלא דבטומאת הדם איכא ריצוי ציץ ולכך קתני דבשוגג הורצה ונאכל, ובטומאה דגברי דליכא ריצוי ציץ לא יאכל כלל למ"ד דחוויה), אמנם בתוס' זבחים (ט"ז:) ד"ה אבל משמע, דכל קרבן שקרב בטומאה אינו נאכל (ולא משום שנטמא הבשר אלא משום שקרב בטומאה), ולא חילקו בין מאן דאמר טומאה הותרה או דחוויה. ובשטמ"ק (שם אות ה') בשם מהר"פ כתב, דמה שאינו נאכל משום שנטמא הבשר. ומשמע דבלאו הכי נאכל, בין למאן דאמר הותרה בין למאן דאמר דחוויה.

(ט) תוס' ד"ה שנטמא וכו', וי"ל דאינו סברא לחלק בדאורייתא וכו'. הקשה בחידושי הגאון רבי עקיבא איגר דאם כן הוה לגמרא שם לאקשווי מיניה וביה, דכיון דמדאורייתא אין לחלק בין שוגג למזיד על כרחך דמדאורייתא מרצה אף במזיד, ואיך תיקנו חכמים שלא ירצה.

(י) גמ', ואיבעית אימא אפילו תימא בציבור בהנך דלא קבע להו זמן. גירסת הריטב"א במקום ואיבעית אימא וכו', והא בין ביחיד בין בציבור קתני, ומשני דדומיא דיחיד קאמרין, בהנך דלא קביע להו זמן, והכל תירוץ אחד, ומפרשין דמאי דשנינן אדיחיד היינו דציבור דלא קביע להו זמן דדינן כיחיד.

(יא) רש"י ד"ה בין בציבור. ושל ציבור טומאת הגוף נדחית אצלם ולא על ידי ציץ. וכן כתבו התוס' (בעמוד ב') ד"ה מכלל דלא שייך ריצוי ציץ אטומאת הגוף אף בציבור. אבל הרמב"ם (בפרק ד מביאת מקדש הלכה ז) כתב, דאף דאין הציץ מרצה אטומאת הגוף ביחיד, מרצה אטומאת הגוף בציבור.

דף ז' ע"ב

(יב) רש"י ד"ה בין שישנו, הציץ על מצחו של כהן גדול כשאיננו טומאה על הקרבן. וכן כתב בפסחים (עז). ובסנהדרין (יב:) בד"ה בין. אבל הרמ"ה בסנהדרין (שם) פליג, וכתב דתליא בשעה שנזרק הדם.

(יג) גמ', הנח לכהן גדול ביום הכיפורים שטומאה הותרה לו בציבור. הקשה הריטב"א, הא איכא אילו של אהרן ביום הכיפורים דקרבן יחיד הוא. וכדאמרין לעיל (בעמוד א'). ותירץ, דהאי קרבן נעשה בחוץ ובשמונה בגדים, ואם כן הציץ על מצחו ומרצה. ופרו של אהרן הנעשה בפנים חשיב כקרבן ציבור. (ולעיל ו: פירש הריטב"א, דכיון דרוב עבודות התלויות בשעיר של ציבור תלויות בפרו של אהרן, לכך דינו כקרבן ציבור אף דבאמת אינו קרבן ציבור כדאמרין לקמן ג.). אבל תוס' לקמן (ג.) ד"ה ונפקא מינה כתבו, דפר של אהרן דין קרבן יחיד יש לו דלא הותרה בו הטומאה אלא דחוויה. (והיינו להאי גיסא בגמ' שם דלא הוי קרבן ציבור

ממנו, הא בלאו הכי במקדש אסור בקלות ראש משום מורא מקדש, ובביאור הגרמ"ק למסכת תפילין (כ"ג) תירץ, על פי מה שכתב המשנה ברורה (מ"ד סק"ג) דהיכא טרוד לבבו כל כך בצרכי הגוף עד שלבבו פונה מיראת שמים נקרא היסח הדעת, ולזה איצטריך קרא לאסור בציץ, דמשום מורא מקדש אינו אסור. ועוד, הקשה השאגת אריה אמאי צריך למשמש בתפילין משום היסח הדעת אם אין צריך לזכור כלל, והאיסור אינו אלא בשחוק וקלות ראש. ותירץ, דאם ישכח שיש עליו תפילין יבא לידי קלות ראש, ולכך הצריכו למשמש בהם תמיד שיזכור להזהר מקלות ראש. [והשאגת אריה עצמו נקט דאיסור היסח הדעת הוא כפשוטו, שלא יסיח דעתו ומחשבתו מהן. והביא שכן משמעות הרמב"ם (פרק ד מתפילין הי"ד) והוכיח (בסי' מ') דעד שיעור הילוך ק' אמה אין בהם משום היסח הדעת, ועיין שם].

(ב) גמ', על מצח ונשא, ההוא לקבוע לו מקום הוא דאתא. בתוס' ערובין (צה:): ד"ה מקום, כתבו, דנראה דהציץ היה במקום הראוי להניח תפילין, ואף דכתיב ביה מצח, ומתרגמינן בין עינוהי, בתפילין נמי כתיב בין עיניכם ודרשינן בגובה הראש, ובתוס' בסוכה (ה.) ד"ה ואל, הסתפקו אם היה במצח ממש או בגובה הראש.

(ג) גמ', ולר' יהודה נשבר הציץ מנא ליה. כתב הריטב"א בשם תוס', דאף דחוינן דיליף ר' יהודה מדכתיב על מצחו ונשא דבעינן שיהיה על מצחו ממש וכל שכן דנמעט נשבר, מכל מקום קושיית הגמרא דאם ליכא קרא אחרינא לנשבר, הוה ליה לאוקמי האי דרשה דעל מצחו למעוטי נשבר שאינו ראוי למצח ולא למעוטי תלי בסיכתא, משום דכמה דאפשר לרבות בריצוי מפשינן, משום דכתיב תמיד לרצון. (וכעין זה בתוס' ישנים).

(ד) תוס' ד"ה ומה וכו'. תימה לי, ליפרך מה לציץ שכן בגלוי וכו'. הקשה השפת אמת דחיפו עור מהני לגבי מקום מטונף וכיוצא בזה, אבל לגבי היסח הדעת דטעמו משום שנשוא שם ה' מה לי גלוי מה לי מחופה.

(ה) בא"ד, דאינו קל וחומר גמור דאורייתא אלא מדרבנן. והריטב"א כתב, דאף דלקדושה ולמילי אחריני ציץ חמור שאינו אלא בכהן גדול ובמקדש, אפילו הכי לענין שמירת היסח הדעת שהאזכרה גורם אותה, תפילין חמורין כיון דאיכא בהו כמה אזכרות, ומשמע דסובר דהוא מדאורייתא. והרמב"ם (בפרק ד מתפילין הי"ד) כתב, גבי איסור היסח הדעת. שקדושת תפילין גדולה מקדושת הציץ, ומשמע נמי דלא כתוספות דנקטו דקדושת הציץ חמורה. [ומכל מקום אפשר דגם להרמב"ם איסור היסח הדעת בתפילין אינו אלא מדרבנן, ולגבי ציץ לא הזכיר דין זה כלל, וצריך עיון. (א.ג.)]

(ו) גמ', מכל חטאות שהיו שם. הרמב"ם בפירוש המשנה (פרה פרק ג מ"א) מפרש דבכל יום היו מזוין עליו מאפר אחר, והגר"א (באליהו רבה שם) מפרש דבכל יום היו מכל הפרות (וגריס מכל שבע חטאות שהיו שם. ועיין שם).

(ז) גמ', ר' מאיר סבר טבילה בזמנה מצוה. הקשה השפת אמת דמה ענין טבילה בזמנה מצוה להכא, דהרי לא ידעינן שהוא טמא, ולולא דהיה צריך לשריפת הפרה או עבודת יום הכפורים לא היינו מצריכים טבילה כלל, והרי כל טהרתו אינה אלא כדי שלא יהיה שום צד טומאה בזמן שריפת הפרה או ביום הכיפורים, ולצורך זה אין נפקא מינה מתי יזו עליו. [ואולי יש לומר דאחר דנחתין לחשש שהוא טמא, תיקנו סדר הטהרה כעין דאורייתא היכא דנטמא. (א.ג.)]

(ח) רש"י ד"ה לא ירחץ, שלא ימחקנו. ובתוס' ישנים הביאו דבשבת (קכ:)

והכי מסקנת הגמ' שם). והקשה השער המלך (בפרק ד מביאת מקדש הלכה ח) דלדבריהם יקשו דברי ר' יהודה הכא, דבפרו של אהרן איך מהני בלא ציץ.

(יד) תוס' ד"ה מכלל וכו', לא ידענא וכו' מידי דהוה אטומאת גברא דלא מרצי ציץ עלה ודחיא טומאה. ודעת הרמב"ם (הובא באות יא) דבציבור ציץ מרצה אף אטומאת הגוף, ולפי זה לא קשיא קושיית התוס'. והגבורת ארי (בעמוד א') הקשה אתוס', דמסוגיא דפסחים (ע"ז:). מוכח, דבטומאת הקרבן למאן דאמר דחויא, לעולם לא מיתכשר בלא ריצוי ציץ, ועל כרחך דדוקא טומאת הגוף קילא טפי ומיתכשר בלא ריצוי ציץ, אבל טומאת קרבן חמירא, ואפילו במקום דאי אפשר דירצה הציץ לא מכשרינן ליה למאן דאמר דחויא, ודלא כדבריהם. ובספר קובץ תשובות (ח"ג סי' רע"ט) כתב ליישב, דבסוגיא דפסחים לא מיירי לגבי הקרבה עצמה בטומאה, אלא לגבי הבשר שהוא טמא, ואי אפשר לזרוק הדם אם אין בשר הניתר, ובוה בעינן דוקא לריצוי ציץ, דדין דחויא לחוד לא מהני אלא להתיר את עצם העבודה בטומאה.

(טו) בא"ד, בכהאי גונא דנטמא הקרבן בידו ויש אחרת טהורה להביא תחתיה. הקשה בחידושי הגאון רבי עקיבא איגר במאי מיירי, דכל מנחת נסכים הבאין ביום הכפורים נעשין בחוץ ובבגדי זהב והציץ על מצחו, ואם בבמה ולאחר שחיטה, נראה דזה חשיב דיעבד, דאף למאן דאמר דחויא לא מהדרינן אטהור אחר. והרש"ש כתב דמיירי בקטורת דלפני ולפנים.

(טז) בא"ד. וא"ת והאמר לעיל גבי היה מקריב מנחת פרים וכו', הקשה השער המלך (פרק ד מביאת מקדש הלכה ח) אמאי העמידו תוס' קושייתם אהא, ולא אדלעיל מינה דמותבין מהיה מקריב מנחת העומר. ובחידושי הגאון רבי עקיבא איגר תירץ, דגבי מנחת העומר מצינן לשנויי דקאי כמאן דאמר בפסחים (עז:). דציץ אינו מרצה על אכילות, והכי קיימא לן. (וצריך להעמיד נמי כמאן דאמר התם אם אין בשר אין דם, ולכך אינו מקטיר הקומץ כיון שאין שייכים כשרים). אבל במנחת פרים דהיינו מנחת נסכים (לפי המקשן) דכולה לגבוה הרי הציץ מרצה על העולין.

(יז) גמ', אילימא תמיד על מצחו מי לא בעי מיעל לבית הכסא וכו'. הרמב"ן בקידושין (סו:). הביא דיש שפירשו דמהאי קרא ילפינן דשרי ללבוש הציץ תמיד ואף במדינה, אף דשאר בגדי כהונה אסור ללבוש במדינה כלקמן (ט:). דכן משמע הכא דדוקא כד בעי למינע וכו' אסור, (וכעין זה כתבו תוספות ישנים כאן). והרמב"ן דבריהם, דאין הכי נמי לפי הסלקא דעתך ילפינן הכי, אבל כיון דמסקינן דאי אפשר לפרש תמיד על מצחו ממש, אם כן קרא לאו להכי אתי. אי נמי, דלפי הסלקא דעתך הכי קאמר, דאי למימרא דעל מצחו תמיד ולעולם אינו יוצא מהמקדש (ולהכי שרי להיות על מצחו), הרי ודאי בעי למינע או למיעל לבית הכסא, ואם כן אי אפשר שלא יצא מהמקדש.

(יח) גמ', ומי לא בעי מינע. הקשה השפת אמת מה איסור מדאורייתא איכא בשינה בציץ, והא בתפילין לא אסור אלא משום שמא יפיח בהם. (כדמוכח בסוכה כו:).

דף ח' ע"א

(א) גמ', על מצחו תמיד שלא יסיח דעתו ממנו, תפילין וכו' על אחת כמה וכמה. ברבינו יונה בברכות (יד: בדרי"ף) כתב, דאיסור היסח הדעת בתפילין אינו אלא כשעומד בשחוק וקלות ראש, והשאגת אריה (סי' ל"ט) הקשה דאם כן מה צריך ילפותא לציץ מדכתיב תמיד שלא יסיח דעתו

הדרה היומא

נטמא. וקשה, לדברי רב שימי מנהרדעא לעיל (ו.) דמפרישין אותו שעה אחת קודם השקיעה של יום הראשון, אם כן אין לחוש שנטמא ביום הראשון ואמאי מזין עליו בשלישי, ולא מסתבר דהוא יפרש כל שבעה לבר משלישי ורביעי ושבט (וכן שביעי כיון דליכא שלישי) דזה דוחק טובא, ועוד דר' יוסי להדיא אמר דמזין בשלישי. ויש לומר דבלאו הכי איתותב רב שימי התם. (א.ג.א.).

יד גמ', בתלתא בתשרי בעי לאפרושי וכל היכא דמתרמי תלתא בתשרי מפרשין ליה. כתב התוס' רי"ד, דכשחל שביעי בשבת בעינן לאפרושי שמונה ימים קודם, כדי לקיים הזאת שלישי ושביעי, שאם לא יזה בשביעי מה יועיל ההזאה בשלישי. וכן כתב בתוס' ר"י הלבן, והוסיף דהוא הדין כשחל שלישי שלו בשבת. אבל השער המלך (בפרק א מעבודת יום הכפורים הלכה ד) מדייק מדברי הרמב"ם (שם) דלא עבדינן הכי, ולדעת ר' יוסי דלעולם מזין עליו רק בשלישי ושביעי, בכהאי גוונא ההזאה בטילה. וכתב השער המלך דלפי זה יש לפרש דברי רבא, דכל היכא דמיתרמי מפרשין ליה, דקאי אף כר' יוסי, ואתי למימר דאף דיחול ג' או ז' בשבת אין מקדימין אף שתתבטל הזאה לגמרי, ואין צריך לפרש כרש"י ד"ה וכל, דפירש דברי רבא אליבא דר' מאיר דסבר דמזין עליו כל שבעה.

טו רש"י ד"ה וכל אימת, ואע"ג דלא הוי רביעי בשבת ונמצאת הזאתו בטלה שני ימים. וכתב הגבורות ארי דנראה דרש"י לא דק, דבאופן דהרביעי אינו בשבת בטלה ההזאה ג' ימים, דכיון שאין מזין בשבת אין מזין גם כן ביום שכנגדו, דהרי ואין מועלת הזאה אחת בלא חברתה.

טז תוס' ד"ה תנן התם וכו', ובירושלמי דמאי פרק ה פריך וחלה חייבת בדמאי וכו'. כתב הגבורות ארי, דמדברי התוס' משמע, דדברי הירושלמי שייכא למתניתין דנחתומין, ותמה דהתם מיירי לענין חלה עצמה, שאין צריך להפריש ממנה מעשר בדמאי, והכא מיירי לגבי חיוב הפרשת חלה מן הדמאי.

דף ט' ע"א

א גמ', מעשר ראשון ומעשר עני נמי לא המוציא מחברו עליו הראיה. ופירש רש"י בד"ה המוציא, דהיינו בתר שהפריש והוציא מידי טבל, וכתב הריטב"א (ח:) דהא דשנינו לא חייבו אותן להפריש וכו', היינו להפריש וליתן, אבל בהפרשה גופה מחוייבים גם במעשרות.

ב גמ', שם. הקשה הגבורות ארי, דמאחר שלא נתנו המעשר ראשון ללוי איך יכלו להפריש ממנו התרומת מעשר, לדעת רבנן דפליגי אר' אלעזר בן גמלא בגיטין (לא.) וסברי, דאין הבעלים יכול להפריש התרומת מעשר אלא הלוי שהמעשר שלו, ואם כן להאי גיסא דהוי מעשר, של הלוי הוא, ולא חילא הפרשת התרומת מעשר, דהוי תורם שלא מדעת הבעלים. ותירץ, דכיון שזוכה בו הבעלים מדין המוציא מחברו עליו הראיה, לא חשיב כספק בעלים אלא כבעלים גמור, ואפילו להאי גיסא דהוי מעשר.

ג גמ', אלא מעשר שני נפרשו ונסקו וניכלוהו בירושלים. כתב התוס' הרא"ש, דעיקר הקושיא מנסקו לירושלים, דאילו בהפרשה עצמה בודאי מחוייבים כדי להפקיעו מטבל שהוא במיתה, ודוקא איסור אכילה דחוץ לירושלים דהוי לאו הקילו וסמכו על רוב עמי הארץ מעשרין, אי נמי, דכיון דפטרום מלהעלות, לאו אורח ארעא הוא שיפריש מעשר שני ויאכלנו חוץ לירושלים, ולכך פטרום לגמרי אף מהפרשת המעשר שני. ולא דמי למעשר ראשון ומעשר עני דמפריש ואוכל בעצמו. [ובריטב"א (ח:) משמע, דגם מעשר שני צריך להפריש, ורק פטור מלהעלותו]. ומדברי

מסקינן דהטעם משום שאסור לעמוד בפני השם ערום. וכתב השי"ת יצחק דהתם קאי רק אסיפא דנודמנה לו טבילה, דבטבילה אינו אלא גרמא כלפי שימחק השם, אבל ברחיצה דמיירי שנותן בידים (דומיא דלא יסוך) אם כן אסור משום איסור מחיקה. ומה שפירש רש"י בד"ה כורך אסיפא דנודמנה לו טבילה דצריך גמי משום שטף המים, היינו משום דהיכא דאיכא שטף מים הוי מחיקה בידים אף בטבילה, ומשום הכי צריך גמי, (וניחא לרש"י למינקט האי טעמא דומיא דרישא), והגמרא בשבת אתי לפרושי דאפילו היכא דליכא שטף מים.

ט רש"י ד"ה קיימא לך, דלמא לא משכח גמי וישהה גמי ויטבילתו ליום אחר. ועיין בשבת (שם) דאמרין דאי איכא גמי לכולי עלמא יכרוך גמי, משום דבהנחת ידו לחוד חיישין דילמא מישתלי ויסירנה, ופלוגתייהו אם צריך לאהדורי בתר גמי, דלר' יוסי לא יהדר אלא יתן ידו על מקום השם.

י תוס' ד"ה מקשינן, דבעינן שיהיה ד' ימים בין הזיה להזיה לא פחות ולא יותר. אבל בתוס' ר"י הלבן הוכיח מהספרי (ספרי זוטא חוקת י"ט) דאם איכא ביניהם יותר אינו מעכב, דדוקא אי איכא פחות מד' ימים ביניהם מעכב. וכן דעת הרמב"ם (בפ"א מפרה אדומה ה"ב) והראב"ד שם פליג וסבר כרש"י בקידושין, ועיין שם בכסף משנה בארוכה.

דף ח' ע"ב

יא רש"י ד"ה שזה פרישתו לקדושה, ליכנס למחנה שכינה וכו' שחלה עליו אימה בהבדלתו מן הבריות. וקשה דלעיל (ד:) פליגי תנאי בפרישת משה בהר סיני, דר' יוסי הגלילי מפרש דהוא כדי לקבל תורה בקדושה, ופירש רש"י בד"ה למרק, דמהתם ילפינן לכל הנכנסין למחנה שכינה שצריכין פרישה, וכדעת ריש לקיש שם, ור' מתיא בן חרש אומר שהוא כדי לאיים עליו. ואם כן הכא דנקיט לשון קדושה וכלישנא דר' יוסי הגלילי שם, למה פירש רש"י כר' מתיא בן חרש. והמגיה על הריטב"א (כאן) ביאר, כוונת רש"י דקדושה עיקר פירושה היינו שלא יהיה ליבו זחה עליו, ויהיה בלא קלות ראש. (כמו שכתב בתחילת הדיבור) ומה שכתב רש"י שחלה עליו אימה, משמע שאינו אלא היכי תימצא שלא יהיה דעתו זחה וקלות ראש, אבל אין צריך שגיגה למדרגת אימה ממש. אבל לר' מתיא שאמר כדי לאיים עליו היינו שצריך שגיגה למדרגת אימה ע"י שיתבונן כשהוא לבדו וכדברי רש"י לעיל (ד:) ד"ה לאיום, והווי דרגה טפי מקדושה.

יב גמ', והא קיימא לך דהזאה שבות ואינה רוחה את השבת. הקשה הגבורות ארי דנימא שיוז עליו בעזרה, דאין שבות במקדש. והאור שמח (בהוספות להל' עבודת יום הכפורים) תירץ, דאסור להכניס מי חטאת לעזרה משום איסור הכנסת טומאה, דהרי מי חטאת מטמאין במגע ומשא וחשיבי טמאין. והוי כמכניס שרץ למקדש דאיכא כרת או מלקות. והשער המלך (פרק א מעבודת יום הכפורים הלכה ד) הקשה, דאפילו בהר הבית נראה דאמרין אין שבות במקדש, מדאמרו בעירוּבין (קג.) שבות במקדש במדינה לא התירו. משמע דוקא במדינה דהיינו חוץ להר הבית לא התירו. ותירץ, דכיון שאינו לצורך היום אלא לעוד כמה ימים לא התירו בזה שבות, ואפילו למאן דאמר בפסחים (מו.) דהתירו שבות רחוקה, יש לומר דהיינו דוקא לצורך עבודה ממש, אבל הכא דההזיה אינה אלא משום מעלה, לא התירו שבות רחוקה. ובהגהות מצפה איתן תירץ, דבהזיה איכא ב' שבותין, א'. דמתקן גברא, ב'. שמא יעבירונו ד' אמות ברשות הרבים כדאיתא בפסחים (ס"ט, ועיי"ש בצ"ח), וב' שבותין לא התירו במקדש.

יג [רש"י ד"ה בשלמא, וכן שלישי שמא שעה אחת קודם לפרישתו

אבל בשבת (קלט.) משמע דהג' עברות היינו ראשיה בשחר יפוטו, וכהנייה במחיר יורו, ונביאיה בכסף יקסומו, וכדפירש רש"י (שם) בד"ה ג' עברות.

(יב) גמ', מקדש שני וכו' מפני מה חרב מפני שהיתה בו שנאת חינום, ללמדך ששקולה שנאת חנום כנגד ג' עברות וכו'. כתב החפץ חיים (בהקדמה) דהכונה כאן גם על לשון הרע שיוצא מהשנאה, ובלאו הכי לא היו נענשים כל כך, והיינו שאמרו דשקולה שנאת חינום כנגד ג' עברות, דמצינו בערכין (טו:) גבי לשון הרע, וכן משמע מהא דאמרינן בסמוך ובמקדש ראשון לא היה ביה שנאת חינום וכו' ודוקרין זה את זה בחרבות שבלשונם, [ונדבריו משמע בדברי רבינו יונה בשערי תשובה (שער ג', ל"ט) שכתב, שהשנאה גורמת עברות חמורות כמו לשון הרע, ששקול כנגד כמה חייבי מיתות בית דין].

(יג) גמ', מפני שהיתה בו שנאת חינום. הקשו התוס' בבא מציעא (ל:): ד"ה לא, דהתם אמר ר' יוחנן לא חרבה ירושלים אלא על שהעמידו דבריהם על דין תורה ולא עשו לפנים משורת הדין. ותיירצו, דהא והא גרמא.

(יד) גמ', שם. כתב במרומי שדה דגם בבית שני היה שפיכות דמים לרוב, כמו שכתוב בספר יוסיפון [וכן בגיטין נז: וע"ז ח:], אלא דלא היה מתוך מחשבת איסור אלא מתוך מחשבת מצוה, והיינו שחשבו זה את זה לצדוקי, אפיקורס, או מסור דמורדין ולא מעלין, ומה שגרם להם לחשוב כן היה השנאת חינום, דמתוך כך לא דן חברו לכף זכות.

(טו) גמ', אחרונים שלא נתגלה עוונם לא נתגלה קיצם, עיין רש"י. ובמרומי שדה, ביאר, דהיינו שלא נתגלה להם בעצמן, דבבית ראשון שחטאו חטאים של רשעות, כשקיבלו עונשם חזרו בתשובה ונגאלו, אבל בית שני שהיו יראים מה', אף כשקיבלו עונשים לא שבו מחטא השינאת חינום, שלא ידעו מה חטאתם, שחטאם בא מתוך שלא כיונו האמת. ובדומה לזה כתב הגר"י סלנטר באגרת המוסר שאפשר להעמיס בכוונת הגמרא, דבבית ראשון היו עברות חמורות וכל מתבונן הכיר בהן, אבל בבית שני היו עברות שאינן נראות אלא למתבונן היטב הדק רואה גודל חומרתם והסתעפותם לפרטים רבים וחטאים עצומים. ועיין במשך חכמה דברים פרק ג פסוק יא שביאר הפסוק (ישעיהו א, יח) אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו - בראשון, [פירוש במקדש ראשון היה חוט של זהירות מלבין כשלג], אם יאדימו כתולע כצמר יהיו, בשני, [במקדש שני לא היה מלבין רק כצמר]. (ירושלמי שבת פרק רע"ק) (ס"ה"ג) פירוש, שהשני הוא חוט לבן בצבע אדום, כן היו ישראל במקדש ראשון נתגלה עונם, שעונם לא היה רק בגלוי, אבל פנימות לבבם היה מלא אהבת התורה ואהבת ישראל, כמו שאמרו (ירושלמי פאה א-א ד:) מפני מה דורו של אחאב מצליחים במלחמה מפני שלא היה בהם מלשינות, ואליהו אמר (מלכים א' יח, כב) אני נותרתי לנביא לד', ואין איש מוסר אותי, וכן אמרו ב(יהורם בן) אחאב (מלכים א' ב. סנהדרין קב:), שנשני וכספו וזהבו היה נותן למלך בני עמון, לבד מחמד עיניך זו התורה לא היה נותן, והיה מוסר נפשו על זה, ולכן היה מלבין כשלג, לא כן במקדש שני היה חטאיהם כתולע שדם אדום בתוכו, כן היה בהם בפנימותם שנאת חנום ומלשינות, לכן רק כצמר יהיו ולא היה מלבין כשלג.

(טז) גמ', אמר ליה בירה תוכיח. קשה דהכא חזינן דר' יוחנן קרי לבית המקדש בירה, ולעיל (ב.) פליגי בה ר' יוחנן וריש לקיש, דריש לקיש אמר כל הבית קרוי בירה, ור' יוחנן אמר מקום יש בהר הבית ובירה שמו. וצריך לומר דאף ר' יוחנן מודה דבית המקדש נקרא בירה כדמצינו בקרא שהביא

התוס' ד"ה הנחתומין מוכח דאינו מפריש המעשר שני כלל, מדכתבו דהלוקח מפריש ומעלהו לירושלים. וכן הבין הגבורת ארי ממשמעות רש"י בד"ה נחתומין וד"ה לא אטרחינהו. וכן כתב הרמב"ם (פרק ט ממעשר הי"ב).

(ד) גמ', לא אטרחינהו רבנן. הקשו התוס' ישנים הא אמרינן בב"מ (נז.) הקדש שוה מנה שחיללו על שוה פרוטה מחולל, [וכן הדין במעשר שני], ואם כן יחללו על שוה פרוטה, ולא תהיה לו טרחה, ותיירצו, דלא ניחא לחכמים שיעשו כן דילמא יעשו כן בדברים אחרים, ועוד דאפשר דדין זה דוקא בהקדש ולא במעשר שני. אבל התוס' בראש השנה (לא:): ד"ה וביקש הביאו מהבה"ג והשאליתות, דגם מעשר שני שחיללו על פרוטה מחולל, והוסיפו בדומן הזה כיון דליכא פסידא למעשר, דבלאו הכי אינו נאכל בירושלים, שרי אפילו לכתחילה לעשות כן, [כדאמרינן בערכין (כט.) גבי הקדש].

(ה) תוס' ד"ה מעשר ראשון וכו', בתוה"ד, והא דלא אמרינן נמי בתרומת מעשר מפרישה שהיא שלו וימכרנה לכהנים וכו'. וכן דעת רש"י בסוטה (מח.) ד"ה מפריש, דתיקנו שיתן התרומת מעשר לכהן ולא ימכרנה, ונתן טעם אחר לזה, דשמא ישהה אותה עד שימכרנה ויבא לידי תקלה שיאכלנה. אבל הטור (ביו"ד סוף סי' של"א) כתב דמוכר התרומת מעשר לכהן.

(ו) גמ', ושנות רשעים תקצרנה זה מקדש שני וכו'. בירושלמי בפירקין (ד:) מוסיף, דהוא משום שהיו נוטלין הכהונה בדמים, ויש אומרים שהיו הורגין זה את זה בכשפים.

(ז) גמ', צא מהם מ' שנה ששימש שמעון הצדיק וכו'. בתוס' ישנים הקשו אמאי לא חשיב נמי ליהושע בן יהוצדק הכהן ששימש בתחילת בית שני [כדכתיב בזכריה ג'], ויוחנן בן נרבאי שהוזכר בפסחים (נז.) ומוכח שם שצדיק היה, וכתבו דשמא לא האריכו ימים. והמהרש"א בפסחים (שם) בחידושי אגדות) כתב, דאפשר דיוחנן בן נרבאי הוא יוחנן כהן גדול שהוזכר כאן, ועוד הקשה (שם) אמאי לא חשיב למתתיהו כהן גדול (שהוזכר במגילה יא.) שמסתמא כשר היה, מדמזכירים אותו בתפילת על הניסים.

(ח) גמ', מכאן ואילך כל אחד ואחד לא הוציא שנתו. הקשה המהרש"א (לקמן מז.) בחידושי אגדות) דבגמרא התם מוכח דר' ישמעאל בן קמחית שימש לפחות ב' ימי הכפורים, ואילו הכא אמרינן דכל אחד לא הוציא שנתו. וכתב דצריך לומר דר' ישמעאל בן קמחית היינו ישמעאל בן פאבי שהוזכר כאן, ונקרא כאן על שם אביו בן פאבי, והתם הוזכר על שם אמו בן קמחית משום דבעי לאסוקי עלה דזכתה אמו לראות ז' בנים כהנים גדולים.

(ט) גמ', ואע"ג דאמר ר' שמואל בר נחמני א"ר יוחנן כל האומר בני עלי חטאו אינו אלא טועה, מתוך ששהו וכו'. וביאר הריטב"א דחזינן דהכתוב קראו גילוי עריות, והביא דיש גורסין ופליגא דר' שמואל בר נחמני.

דף ט' ע"ב

(י) גמ', שהיו מהלכות ארוכה בצד קצרה. פירש רש"י בשבת (סב:) ד"ה בצד, שעשו כן כדי להתנאות, ונשואות היו, [וצריך עיון וכי לפניו מותר בכהאי גונא], לפיכך מספר גנותן.

(יא) גמ', לפיכך הביא עליהן הקב"ה ג' גזרות כנגד ג' עברות שבידם. כתב המהרש"א, דהכא משמע דהיינו עבודה זרה גילוי עריות ושפיכות דמים,

הדרה היומא

(ט) גמ', אלא אמר רבא בשאר ימות השנה כולי עלמא לא פליגי דפטורה. כתב השיח יצחק דמדברי הרמב"ם (בפרק ו ממוזזה הלכה ט) נראה שמפרש, דדוקא בסוכה כולי עלמי פטרי בכל השנה, אבל לשכת פרהדרין לרבנן דמחייבי בז' ימים משום דדירה בעל כרחו שמה דירה, מחייבי נמי בכל השנה אטו שבעת ימים אלו, וכתב דבמאירי משמע שלא למד כן בדעת הרמב"ם, ובשאר השנה פטורה. (וכן איתא בפירוש הר"ח וכן משמע ברש"י ד"ה כי פליגי).

(י) גמ', ר' יהודה לטעמיה דאמר סוכה דירת קבע בעינן וכו' ורבנן לטעמיהו. וכתבו בתוס' ישנים דרבא לטעמיה דמפרש בריש סוכה (ב). דבהא פליגי ר' יהודה ורבנן, אבל שאר אמוראי דפליגי התם לא יפרשו כרבא כאן. אי נמי דאף דמפרשים בסוכה באופן אחר, מכל מקום מודו דמדברי ר' יהודה דהכא יש להוכיח דסבר דירת קבע בעינן, אלא דמהך דסוכה ליכא למשמע הכי.

(יא) גמ', שם. כתב בתוס' הרא"ש (סוכה ז: דר' יהודה לא מצריך בדוקא דירת קבע, אלא דקאמר דאף בעשאה דירת קבע כשרה, ומכל מקום כיון דאפשר לעשותה קבע, מיקרי כל סוכה דירת קבע.

(יב) גמ', ורבנן לטעמיהו דאמרי סוכה דירת עראי בעינן. בשו"ת ארבעה טורי אבן (סי' י"ד) הביא מהפרי חדש דאפילו בחדר קבוע לכל השנה שבחג מסיר קיריו ונותן שם סכך, מכל מקום פטור ממוזזה בחג דמיקרי דירת ארעי, אבל איהו פליג עליה, וסבר דבכהאי גוונא מיקרי דירת קבע וחייב במוזזה.

(יג) גמ', שם. כתב הפרי מגדים (או"ח תרמ"ג משב"ז ד') דהיכא שהסוכה לפני הבית שנכנסים דרך חדר הסוכה לחדר פנימי, חייבת במוזזה בפתח הפתוח לרשות הרבים מדין בית שער. ובשו"ת שלמות חיים (להגרי"ח זוננפלד, סי' רמ"ב) כתב דמסתברא דזה אינו אלא כשהוא חדר שקיים כל השנה, דמצד שימוש זה דבית שער הוא קבוע לכל השנה, אבל אם בנה אותו רק לחג סוף סוף אינו קבע.

(יד) גמ', ור' יהודה סבר דירה בעל כרחו שמה דירה. וכתבו בתוס' ישנים דסוכה לא מיקרי דירה בעל כרחו כיון דלא עוקר מביתו לגמרי, דאשתו ובניו שם, והולך הנה והנה, ובהגהות רבי אלעזר משה הורוויץ תירץ, דכיון דאין מחויב לעשות סוכתו במקום מסוים לא מיקרי דירה בעל כרחו, ועוד דר' יהודה לשיטתו דדירת קבע בעינן, אם כן התורה עשאתה דירה.

(טו) גמ', שלא יאמרו כהן גדול חבוב בבית האסורין. בברכי יוסף (בגליון השו"ע י"ד רפ"ו ד') הביא דספר בית הלל למד מכאן לדינא דבית האסורין פטור ממוזזה, ומטעם שאינו עשוי לדירת כבוד, דומיא דבית הכסא ובית המרחץ וכיו"ב דממעטינן לקמן (יא: משום שאין עשויין לדירת כבוד, והברכי יוסף דחה דבריו דאין הכי נמי לר' יהודה דסבר דירה בעל כרחו לא שמה דירה, גם בית האסורין פטור, אלא למאי דקימא לן כרבנן דדירה בעל כרחו שמה דירה, בית האסורין נמי חייב, ולא דמי כלל לבית הכסא וכל הני דאיכא בהו דיורין של גנאי משום ריח או שעומדין שם ערומים. (ומסיק דמכל מקום יש לפטור מטעם אחר, כיון שאינו עשוי לקבע כלל ודמי לבתים שבספינה).

דף י"א ע"א

(א) רש"י ד"ה כל השערים, שערי מזרח עזרה. הרש"ש מגיה דתיבת מזרח מיותר.

(ב) גמ', ואחד שערי חצרות. במנחות (לג: איתא דפתחי שימאי פטורין

ירש לקיש (שם) דכתיב הבירה אשר הכינותי, אלא דסבירא ליה שבלשון המשנה בירה היינו מקום מסוים שנקרא כן. והכא נקט כלישנא דקרא. (א.ג.א.)

דף י' ע"א

(א) גמ', אף על גב דיתא אלקים ליפת אין השכינה שורה אלא באהלי שם. כתב המהרש"א (בחידושי אגדות) דלפי דרשה זו פירוש "יפת אלקים" היינו מלשון יופי, דבית המקדש נקרא כך כדכתיב מציון מכלל יופי וכתוב יפה נוף משש כל הארץ, ולא כפירוש רש"י בחומש דיתא מלשון הרחבה.

(ב) גמ', אלא באהלי שם. ביאר המהרש"א דכתיב אהלי בלשון רבים דקאי על המשכן ועל מקדש ראשון.

(ג) גמ', גומר זה גרממא. והגר"א מגיה גרמניא, וכן כתב בפירושו אליהו רבה (נגעים פרק ב מ"א), וביאר שם דנחלקו ג' בני נח לג' רוחות, דבני יפת בצפון, וגומר דהיינו גרמניא הוא בסוף צפון, ובני שם במזרח, ובני חם בדרום.

(ד) גמ', גומר זה גרממא. הקשה המהרש"א (במגילה ו. בחידושי אגדות) דהתם אמרינן על הא דכתיב אל תתן ה' וגו' זממו אל תפק, זו גרממא של אדום, ואילו הכא מבואר דגרממא מבני יפת. וכתב דאפשר דתרי גרממא איכא, ולכך אמרו שם זו גרממא של אדום, לאפוקי מגרממא דהיא גומר מבני יפת. (ועיין שם בהגהות היעב"ץ שכתב דכמדומה דגרממא של אדום ר"ל גרמניא והיא אשכנז שלנו).

(ה) גמ', מן הארץ ההיא יצא אשור תני רב יוסף אשור זו סילק. כתב המהרש"א דמשמע הכא דאשור היינו שם מקום. והקשה על פירוש רש"י בחומש שפירש דאשור שם איש, וכתב בנימוקי הגרי"ב דלפי מאי דמשמע הכא דאשור הוא שם מקום, צריך לפרש הפסוק יצא אשור היינו יצא לאשור, וקאי על נמרוד שיצא לאשור כדי לא להיות בעצת דור הפלגה, וכדאיתא בתרגום יונתן שם. ובתוס' רי"ד כתב, דיש גורסין אשור זה נח, [ולפי זה ניהא דברי רש"י בפירוש החומש. ובכתובות (י: גריס רש"י אשור זו סילק בגרסתו, אמנם התם קאי על הפסוק הוא הסובב את כל ארץ אשור, וצריך לומר דב' דברים תני רב יוסף, דארץ אשור זו סילק, ואשור דהכא היינו נח. (א.ג.א.)]

(ו) גמ', עתידה רומי שתיפול ביד פרס קל וחומר וכו', וביאר בספר באר אברהם (הובא בענף יוסף בעין יעקב) הא דלא יליף לה מקרא דאם לא יסחבום צעירי הצאן, דהוא מפרש כדאיתא בבראשית רבה (פע"ג ה'), אמר רבי פנחס משמיה דרבי שמואל בר נחמן דשעיר נופל ביד בניה של רחל, שהם נקראו צעירי הצאן שהם צעירים שבשבים, וכן יש לומר דסבירא ליה לרב דאמר בסמוך עתידה פרס שתפול ביד רומי.

(ז) רש"י ד"ה אמר ר' יהושע בן לוי אמר רבי, גרסינן. ביאר הרי"ף בעין יעקב דרש"י אתי לאפוקי דלא גרסינן רב אלא רבי, משום דלקמן אמר רב להיפך, דעתידה פרס שתיפול ביד רומי.

דף י' ע"ב

(ח) תוס' ד"ה דילמא, תימה לי הא איכא טובא דמדאורייתא לא מיחייב ורבנן גזרו כהן וכו'. בהגהות רבי אלעזר משה הורוויץ מפרש, דקשיית הגמרא לא קאי אדינא דברייתא שחייבו במעשר, אלא אלשנא דברייתא דתני בסתמא מחייב במעשר, ואיכא למטעי ולפרש שהוא מדאורייתא, ואתי לאפרושי מן הפטור על החיוב.

(י) תוס' ד"ה יכול וכו', וי"ל דהכא מדאורייתא קאמר והתם מדרבנן. וכן כתב רש"י בסוכה (ח): ד"ה ותיהוי, דחייב בית שער מדרבנן הוא. וכתב הריטב"א דמדברי רש"י מוכח דחייב שערי עיירות ומדינות וחצרות מדאורייתא, מדנקט הברייתא הכא דשערי חצרות ועיירות חייבים ובית שער פטור, והיינו מדאורייתא. אבל הריטב"א פליג וסבר דחייב שערי חצרות ועיירות מדרבנן.

(יא) בא"ד, אי נמי נ"ל דהכא מייירי בבית שער של אכסדרה וכו', והאלפסי תירץ התם בפתוחין לבית. בפשטות לשון התוס' משמע דהרי"ף מיקל בזה יותר, דלא מיחייב אלא בפתוח לבית אבל בפתוח לחצר לא, ולתירוצו הקודם דוקא בית שער של אכסדרה פטור אבל של חצר חייב, אבל הרמב"ן במלחמות ה' (סוכה ד. בדפי הרי"ף) כתב דלדעת הרי"ף דוקא בפתוח לגינה שהוא מקום הפטור ממוזזה פטור, אבל פתוח לחצר חייב. והבעל המאור שם כתב כתירוץ התוס' הקודם דמה שאמרו בית שער אכסדרה וכו' היינו בית שער של אכסדרה, והוסיף דהוא הדין בית שער של חצר נמי פטור, ודוקא של בית חייב.

דף י"א ע"ב

(יב) גמ' יכול שאני מרבה אף הר הבית והלשכות וכו' יצאו אלו שהן קודש. וכתב הריטב"א, דרבנן דלעיל (י). דמחייבי מוזה בלשכת פרהדרין פליגי אהאי ברייתא, והא דלא מפרשינן דטעמא דר' יהודה דפטר מדאורייתא משום דפוטור מקום קודש, דאם כן לא שייך לחייבו מדרבנן משום גזרה דיאמרו כהן גדול חבוש בבית האסורין, דהכל יודעין דמפני שהיא קודש אין בה מוזה, ועל כרחך דר' יהודה נמי לא סבר להאי פטורא. והתוס' הרא"ש הקשה דהאי ברייתא דלא כרבנן ודלא כר' יהודה דלשכת פרהדרין. ותירץ, דכולי עלמא מודו דמדאורייתא פטורה לשכת פרהדרין כיון דהיא קדש, אלא דלרבנן חייבת מדרבנן, ור' יהודה סבר דהכא אין לחייב מדרבנן כיון דדירה בעל כרחו לא שמה דירה, ולכך צריך לטעמא דגזרה שמא יאמרו כהן גדול חבוש בבית האסורין.

(יג) רש"י ד"ה ושער שאינו מקורה, שהוא פרוץ מלמעלה לגמרי מאין כיסוי. משמע מלשונו דבכל אופן שיהיה הפתח מכוסה מלמעלה חייב במוזזה. אמנם בתוס' מנחות (לג): ד"ה דלית כתבו אהא דאיתא התם דפתחי שימאי פטורין ממוזזה, דחד אמר דהיינו דלית להו תקרה. דהיינו שהמקום שהפתח שוקף שם מלמעלה אינו שוה אלא אבן נכנסת ואבן יוצאת מן הכיפה, ובוה פטרינן ממוזזה. וביאר הלבוש (יו"ד רפ"ט א') דילפינן מדכתיב בקרא לגבי מצרים על המשקוף ועל שתי המוזזות, דכל פתח צריך משקוף. וביאר דקרי משקוף על שם שהדלת שוקף שם, וכשאבן נכנסת ואבן יוצאת אינו ראוי שהדלת תשקוף שם כיון שאינו שוה. ובעירובין (יא). פירש נמי רש"י בד"ה תקרה, כשיטתו הכא, והריטב"א (שם) פליג וכתב דבעינן דוקא משקוף, ובלאו הכי הוי כחור בעלמא.

(יד) רש"י ד"ה וחכמים פטרינן, שאין שער בלא רוחב ד'. אבל הרמב"ם (בפרק ו ממוזזה הלכה ד) כתב דהטעם שפטור מפני שאין לו משקוף, ולא הזכיר כלל דבעינן רוחב ד' בכיפה, וכתב המגיד משנה (בפס"ז מהל' שבת הלכה כ) דדעת הרמב"ם שאין צריך רוחב ד' טפחים לדין צורת הפתח ולהתחייב במוזזה, ומה שהזכירו בגמרא ד' היינו רק משום דר' מאיר לא אמר חוקקין להשלים אלא בדאיכא ד'.

(טו) גמ', ושויין שאם יש ברגליה עשרה שחיבת. פירש רש"י בד"ה ושויין,

ממוזזה, ואיכא מאן דמפרש דלית להו תקרה, ופירש רש"י בד"ה שקפי (בלישנא אחרינא) שאין לבית תקרה, והקשו התוס' (שם) ד"ה דלית, דהא הכא מחייבינן שערי חצרות אף דאינן מקורין. והרא"ש (בהל' מוזה ס' י"א) תירץ, דחצר דרכו להיות כך ומשמש לדירת הבתים, אבל בית אינו ראוי לבית כשאינו מקורה. והבית יוסף (רפ"ו י"ד) כתב, דרבינו מנוח תירץ, דחצר שאני שבתים מקורים פתוחים לתוכו. ועיין באות הבאה.

(ג) גמ', ואחד שערי מדינות. בתוס' ישנים הביאו דברי הירושלמי דטעם חיובן משום שנכנסין משם לבתים. וכתב הריטב"א דחייב חצרות ומדינות ועיירות אינו אלא מדרבנן, וקרא אסמכתא בעלמא ועיין אות י דהוכיח דרש"י סבירא ליה דמדאורייתא חייבין.

(ד) רש"י ד"ה אבולי דמחוזא. והיו רובן ישראל. כתב הגאון רבי עקיבא איגר (שו"ת ח"א סי' ס"ו) דמשמע בדברי רש"י דבמחצה על מחצה פטור, אבל הגבורת ארי כתב דבמחצה על מחצה נמי חייב כיון דליכא רוב נכרים, אלא דברובן פסיקא מילתא יותר. ובבית יוסף (יו"ד רפ"ו א' בבד"ה) כתב, דנחלקו הראשונים לענין שותפות עכו"ם וישראל, דעת הרשב"א דחייב במוזזה, ודעת המרדכי דפטור, ולא הזכירו בדבריהם חילוק בין רוב למיעוט. והגאון רבי עקיבא איגר (בתשובה שם ובדרוש וחיודש) התקשה בסברת רש"י אמאי תלוי הדבר ברוב, דאפילו במיעוט נכרי סוף סוף הוי שותפות. והאור שמח (פרק ו מהל' מוזה הלכה ז) ביאר, דדוקא בשערי עיירות דמבואר בירושלמי (שהובא בתוס' ישנים כאן) שחיובן מחמת שדרכן נכנסין לבתים, וכיון שאין חיובו מחמת עצמו אלא מחמת שמתייחס לבית, לכך אמרינן שהפתח מתייחס לרוב, ואדעתא דרובא איתעבידא האי שער.

(ה) גמ', מוזזות יחיד נבדקת פעמים בשבוע. וגירסת בה"ג (סוף סי' כ"ו) פעם אחת בשבוע. וכן איתא בר"ן מגילה (ה: בדהרי"ף).

(ו) גמ', מוזזות יחיד נבדקת פעמים בשבוע ושל רבים פעמים ביובל. ואיתא במסכת מוזה (סוף פרק ב) דאם היה מעביר ממקום למקום צריכה בדיקה. ובביאור הגר"ח (שם) כתב, הטעם דלגבי מקום זה ליכא חזקת כשרות, או משום שמצוי שמתקלקלת על ידי שמורידין אותה.

(ז) גמ', ושל רבים פעמים ביובל. פירש רש"י (בד"ה פעמים), שאם נחייב יותר כל אחד אומר יעשו חברי, ובתוס' הקשה, אם כן מה שייכות מילתיה דר' יהודה במעשה בארטבין אחד להכא, ולכך מפרש דהטעם שאין נבדקת יותר מפני הסכנה אם יבדקה תדיר כהוא מעשה. [ואין להקשות אם כן הא אמרינן בגמ' דבמקום סכנה אין קובעין מוזה כלל כדחזינן באקרא דכובי, דאפשר דיש כמה דרגות סכנה, והא דילפינן מאקרא דכובי היינו דמטעמא דסכנה יש דיני פטור בהלכות מוזה].

(ח) רש"י ד"ה ושל רבים, שערי חצרות ומדינות ועיירות. כתב הב"ח (יו"ד רצ"א א') דנראה דאפילו בית שיש בו הרבה בעלי בתים ועושין ביחד מוזה אחת בפתח הסמוך לרשות הרבים נקראת של יחיד, דדוקא חצרות ומדינות ועיירות מיקרי של רבים, וכתב דהכי משמע בדברי רש"י.

(ט) תוס' ד"ה והתניא וכו', רפת בקר משמע שעומד בו בקר בקביעות והוא מלוכלך בובל הבקר. והקשה הב"ח (יו"ד רפ"ו ג) אם כן מהאי טעמא גופא יפטר רפת בקר ממוזזה, דומיא דבית הכסא וכל הני דאמרינן לקמן (בעמוד ב') דפטורין משום שאין עשויין לכבוד. ותירץ, דלא פטרינן בית הכסא וכל הני אלא משום דנפיש זוהמיהו, אבל רפת בקר לא נפיש זוהמיהו, וכדאמרינן בהדיא בגמרא (בסוף העמוד) דפטורא דבית הכסא ודדמו ליה משום דנפיש זוהמיהו.

הדרה היומא

אות ה) דטעמא דכפרים משום שעשוי לדירה לאורחין, ואם כן יש לומר דכיון דאינו מיוחד לקדושה כל כך לא נתמעט מטומאת נגעים. אמנם **לרש"י** שמפרש דהחילוק בבעלות צריך לומר, דהא דקאמר ר' יהודה אני לא שמעתי אלא מקום מקודש אין כוונתו דמשום קדושתו נתמעט, אלא דמקום מקודש דהיינו בית הכנסת אין לו בעלים מיוחדים ולכך נתמעט. ולפי זה משמע דבבית המקדש נמי מהאי טעמא נתמעט דהא כלליה ר' יהודה בחדא פטורא לבית הכנסת ובית המקדש, ו**כרש"י ד"ה אלא**, ועיין אות א. (א.ג.)

ג) **גמ'**, ומה היה בחלקו של בנימין אולם והיכל וכו'. **בסיפרי** פרשת ראה (דברים י"ב ה') הקשו דבחד קרא כתיב אל המקום אשר יבחר ה' מכל שבטיכם, (דמשמע דבית המקדש נבנה במקום של כל ישראל), ובחד קרא כתיב במקום אשר יבחר ה' באחד שבטיך, ומשני דבאחד שבטיך זו שילה, ומכל שבטיכם זו ירושלים, ור' יהודה אומר הכסף מכל השבטים והמקום משבט אחד. (כן גירסת הגר"א). וביאר **המלבי"ם** דר' יהודה לשיטתו הכא דנתחלקה ירושלים לשבטים, והמקדש בחלק דבנימין, ותנא קמא דסיפרי סבר דלא נתחלקה. ו**בהגהות מראה כהן** (במגילה כו.) ביאר, דהכסף מכל השבטים והמקום משבט אחד היינו שבאמת לא נתנו הכסף לארונה היבوسی בעד הקרקע עצמה, אלא בעד הרשות לסתור מה שהיה שם, והקרקע עצמה נשארה בחזקת שבט בנימין. אמנם **ברש"י ד"ה אני וד"ה אלא** מבואר, דאף למאן דאמר נתחלקה לשבטים מקום המקדש שייך לכל ישראל כיון שנקנה מכסף כל השבטים, וכתב **הריטב"א** דלפי זה מה שאמרו מה היה בחלקו של יהודה ובחלקו של בנימין, היינו בחלק שנפל לגורלו. וכן כתבו **התוס'** **ישנים** דאף מתחילה נתחלקה ירושלים לשבטים לבסוף חזר לנחלת כל ישראל. וולפי זה כוונת הספרי, דהמקום היה של שבט אחד מעיקרא, ועל ידי הכסף נהיה של כל השבטים].

ד) **גמ'**, ובנימין הצדיק היה מצטער עליה לבלעה. **בזבחים** (נד.) פירש **רש"י בד"ה ובנימין**, שצופה היה ברוח הקודש שכך עתיד להיות ומצטער עליה. וצריך ביאור מאי לפיכך, הא שכבר ידע שהיהכל ובית קדשי הקדשים בחלקו. ויש לומר דזכותו להיות אושפזיכן לא היה בתור שחר אלא שפעולתו זו היה מהות הקנין ואם לא היה חופף לא היה זוכה. אמנם **בסוטה** (לו.) איתא להא גבי הא דקפץ שבטו של בנימין ראשון לים סוף, ולפיכך זכה וכו' והוא בודאי ענין שחר.

ה) **גמ'**, אין משכירין בתים בירושלים. כתב **הריטב"א** דהיינו לעולי רגלים דוקא. וכן משמע **ברש"י מגילה** (כו.) **ד"ה אין**. ו**הרמב"ם** (בפרק ז מבית הבחירה הי"ד) כתב, בסתמא דאין משכירין ולא הזכיר חילוק בזה.

ו) **גמ'**, שם. כתב **הר"י קורקוס** (בפרק ז מבית הבחירה הי"ד) דמה שנוהגים בזמן הזה להשכיר בתים בירושלים, משום דהאידינא הארץ ביד נכרים וישראל הדר בה פורע שכירות או קנה מהגוי, ולכך אינו צריך להכניס אחרים לביתו חנם. ועוד שאין חיוב עליה להגל בזמן הזה ובכי הא לא אמרו. ועיין באות הקודמת.

ז) **גמ'**, אף לא מטות. כתב **התוס'** **ישנים** בשם **הר"ר יוסף**, דהטעם משום שמקום המטות אינו שלהם וכן כתבו **התוס'** **במגילה** (כו.) **ד"ה אף**, וכתבו דמחמת כן לא היה כח בידם להשכירו שכירות שלם, ומה שנטלו עורות הקדשים היה תחת מטלליהם. אבל **הריטב"א** כתב דהוא בשכר המטות. (דאף דאין משכירין אותן ממש, מכל מקום יכולין ליטול עליהן שחר).

ח) **גמ'**, אמר אביי שמע מינה אורח ארעא למשבק איניש גולפא ומשבק לאושפזיזה. ביאר **הריטב"א** דכיון דכן אורח ארעא לכך אמרו חכמים כאן

דהיינו גובה י' שיש בו רוחב ד' טפחים, ו**הרמב"ם** כתב דכיפה חייבת דוקא כשיש מזוזות ישרות בגובה י' ורק אחר גובה י' יש כיפה, (ומפרש הרמב"ם דהא דאמר ר' מאיר חוקקין להשלים, היינו דאף כשמתעגל בתוך י' חוקקין כאילו המזוזות ישרות עד גובה י', ופסק הרמב"ם כרבנן). ו**בט"ז** (ו"ד רפ"ז ג') מבאר טעמא דהרמב"ם דאין כאן מזוזות, דאם תחשיב מה שמתעגל למזוזה, אתה צריך להחשיב כל העגול למזוזה, ואם כן אין כאן משקוף (וזהו שכתב הרמב"ם מפני שאין לו משקוף), דאי אפשר לחלק העיגול ולומר שחלקו יחשב למזוזה וחלקו למשקוף, דכל העיגול כחדא חשבינן ליה.

טז) **גמ'**, מהו דתימא ביתך ולא ביתה. והקשה הגבורת ארי דכיון שנאמר בלשון נוכח איש ואשה במשמע והכל בכלל, ותירץ, דהמיעוט מדכתיב בפרשה שניה הכל בלשון רבים, כגון, וקשרתם בין עיניכם, ולמדתם, ומיד כתיב בתריה וכתבתם על מזוזות ביתך בלשון יחיד, משמע דלמעוטי בית אשתך אתי.

יז) **גמ'**, הני בעו חיי והני לא בעו חיי. והקשה הגאון רבי עקיבא איגר (בגליון) דטעם זה נחא לגבי אשה שלא נפטרנה ממצוה זו, אבל לגבי בית השותפין לכאורה האי טעמא לא מהני כיון דהגברא באמת חייב, ורק בבית כהאי גונא ליכא לחיובא דמזוזה, דומיא דדר בבית שאול דפטור (מדאורייתא לעולם). ו**בהגהות חשק שלמה** תירץ בשם אחיו (רבי בצלאל הכהן), דבית של שותפין איתרבי מדכתיב בלשון רבים למען ירבו ימיכם, וכדמשמע **בחולין** (קל"ה:) וכתב דלמסקנת הסוגיא שם דר' אלעאי פוטר בשותפות מן הבכורה, ומפרשינן הא דכתיב בכורות בקרכם דכולהו ישראל קאמר, ולא לרבות שותפות, אם כן הכי נמי גבי מזוזה יש לומר ירבו ימיכם דכל ישראל קאמר ולא שותפין, והדרא קושיית הגאון רבי עקיבא איגר לדוכתה. [אמנם בגמ' בסמוך קאמר דילפינן מבית ארץ אחוזתכם לרבות בית שותפין לגבי נגעים, וחזינן דהגמ' הכא סברה דאיכא לרבויהי מהאי לישנא. אמנם **הרש"ש** מבאר דהילפותא מדכתיב בית סתם משמע מכל מקום, ואחוזתכם קאי על הארץ, ולפי זה אין ראייה].

דף י"ב ע"א

א) **גמ'**, אמר רב יהודה אני לא שמעתי אלא מקום מקדש בלבד. פירש **רש"י בד"ה אלא**, דמשום שנקנה מממון כל ישראל. אבל **במגילה** (כו.) פירש **רש"י בד"ה אני**, דהטעם משום שהוא קודש ונתמעט מאשר לו הבית (ועיין באותב) וולפירוש **רש"י** דהכא צריך ביאור, מאי שנא מקום המקדש משאר בתי כנסיות של כרכים, דהשתא בעינן למימר דמטמא בנגעים אף שעשוי לכל הבא להתפלל ואין לו בעלים מיוחדים. (**כרש"י ד"ה דכרכים**) (א.ג.).

ב) **גמ'**, אימא וכו' אלא מקום מקודש בלבד. וביאר **הריטב"א** דהא דקאמר בבבוייתא מקדש לאו דוקא בית המקדש, דבית הכנסת נמי איקרי מקדש דכתיב ואהי להם למקדש מעט. עוד כתב, (לעיל יא:) דדוקא גבי נגעים סבר ר' יהודה דמשום דמקום קדוש הוא אינו מטמא, משום שאין טומאת נגעים במקום קדושה, אבל גבי מזוזה חזינן דלא פטר ר' יהודה מקום קדוש (עיין דף יא אות יב) דכל שכן דמקום מקודש עדיף לגבי מזוזה. ו**בתוס'** **ד"ה הא וד"ה במאי**, מבואר נמי דהא דממעטינן השתא בתי כנסיות הוא משום קדושתן. וקשה, דהא השתא סברה הגמ' דדוקא דכרכים אין מטמא, הא דכפרים מטמא, (וביאר **רש"י** דהחילוק בבעלות), ואי משום קדושתו נתמעט מאי נפקא מינה. וצריך לומר שמפרשים **כהר"ף והרמב"ם** (עיין

(יג) גמ', שם. כתבו התוס' ישנים דלא קאמר דמחנכין אותו בשמן המשחה, שבבית שני לא היה שמן המשחה. אבל הראב"ד (בפירושו על התו"כ שם) כתב, דאי אפשר למשוח או לרבות בבגדים לשני מערב יום הכיפורים משום איבה דראשון, וחזינן דמיירי אף בזמן דאיכא משיחה, [וחזינן דסבר דעכשיו אי אפשר למשחו. וצריך עיון הטעם. (א.ג.)]

(יד) גמ', שם. ובירושלמי (בפירקין ה:) אמר דמעמידין הכהן השני בדיבור בעלמא, דמהני מינוי בפה. ומשמע דפליג אתלמודא דילן וסובר דאין צריך עוד חינוך.

(טו) גמ', דאמר רב הונא זר שהפך בצינורא חייב מיתה. ושבועות (יז:) אמרינן דחידושו דרב הונא היינו באופן שבלא ההיפוך היה מתעכל בתרתי שעי והשתא מיכיל בחד שעתא, וקמשמע לן דקרובי עבודה כעבודה. אבל אם לא מהני מידי לא חשיב עבודה, ואי בלאו איהו לא היה מתעכל כלל פשיטא, ואין צריך לדברי רב הונא. וביאר הגבורת ארי, דהא דמייתו הכא לדרב הונא נמי לרבותא הוא דאפילו בקירוב עבודה סגי.

דף י"ב ע"ב

(טז) גמ', באבנטו של כהן הדיוט בין בשאר ימות השנה בין ביום הכיפורים. הקשו התוס' ישנים הא כל עבודות יום הכיפורים אינן אלא בכהן גדול, ואם כן כהן הדיוט ביום הכיפורים למה לו אבנט. ותיירצו שצריך לו לב' גזירי עצים, אי נמי להפך בצינורא, (והריטב"א מוסיף דהיינו קירוב עבודה וכיו"ב שאינו עבודה גמורה). עוד הביאו התוספות ישנים, דהריב"א מפרש דכהן הדיוט כשר לתרומת הדשן ביום הכיפורים (והובאו דבריו בתוס' לקמן (כ:) ד"ה משום, ועיין שם, וברש"י (שם ד"ה ביום הכיפורים) משמע דבעינן כהן גדול דוקא, וכן הביאו התוס' ישנים כאן בשם הר"ר אלחנן. והריטב"א כתב בשם הרמב"ן, דשאר עבודות יום הכיפורים שאינן עבודות היום לא בעינן בהו כהן גדול מדאורייתא אלא מדרבנן, והיכא דכהן גדול חלוש עושין עבודות אלו בכהן הדיוט.

(יז) גמ', בגדים שנשתמש בהם קדושה חמורה תשמש בהן קדושה קלה. כתב במרומי שדה, דמכאן מוכח, דאף במקום שאי אפשר להשתמש בו לקדושתו הראשונה, מכל מקום אסור להורידו לקדושה קלה, מדינא דמעלין בקודש ואין מורידין. ודלא כהט"ז (או"ח קנ"ד סק"ו), דהרי הכא בלאו הכי לא ישתמש בהן ליום הכיפורים אחר, מדכתיב והניחם שם וכדאמרינן בסמוך. וכתב עוד לבאר, דבהא גופא פליג ר' דוסא דלדידיה יכול להשתמש בהם כל השנה, דס"ל כסברת ה"ט דבכהאי גוונא דלא חזי לקדושתו שרי להורידו. נועד יש לפרש דר' דוסא סבר, דבגדי יום הכיפורים לא חשיבי קדושה חמורה יותר משל כל השנה, משום דאמרינן לקמן (לב:) דאף דאיכא חומרא בבגדי יום הכיפורים שנכנס בהם לפני ולפנים, איכא חומרא בבגדי זהב של כל השנה שכפרתן מרובה, והיינו שמשמש בהם כל השנה, כדפירש רש"י (שם), בד"ה כפרתן, ואם כן הוא הדין לבגדי לבן של כל השנה, ולא מיקרי הורדה. (א.ג.).

(יח) גמ', שם. הפרי מגדים (או"ח מ"ב משב"ז א') דן אי דינא דאין מורידין מקדושה חמורה לקלה מדאורייתא או מדרבנן, ומדברי רבי הכא מוכח הוא מדאורייתא.

(יט) גמ', ראשון חוזר לעבודתו. כתב בשיטה מקובצת נזיר (מז.) בשם הר"ר משה, דדוקא הכא שלא שימש השני אלא לפי שעה הראשון חוזר לעבודתו, אבל היכא שחלה הכהן גדול או גלה ושימש השני תחתיו ימים רבים, אין מעבירין את השני אף כששב הראשון או נתפא.

שיטלו אותן בזרוע, כדי שיתנו לעולי רגלים מיטות בסבר פנים יפות.

(ט) גמ', ודכפרים מי מטמא בנגעים וכו' יצאו אלו שאין מיוחדין לו. כתבו התוס' ישנים דפליגא אברייתא דלעיל (יא:) דמחייבא בית השותפין במזוזה. נוקשה אם כן אמאי דחי הגמרא לשינויא הא דכרכים הא דכפרים, דאכתי יש להעמיד חילוק זה אליבא דברייתא דמחייבא בית השותפין. וצריך לומר דכיון דחזינן דרבנן פטרי בכל גוונא מוקמינן דהאי ברייתא ס"ל כר' מאיר דמחייב אפילו בשל כרכין, ולא אשכחנא תנא דמפליג ביניהו. (א.ג.). עוד תירצו בתוס' ישנים, דשאני בית הכנסת של כפרים מבית שותפין, כיון שלא נתברר חלקם מעולם, וכן כתב בתוס' הרא"ש, והוסיף דבבית הכנסת אפילו אם נתברר מתחילה של מי היתה השתא מיהא גרע טפי כיון שאין עומדת ליחלק.

(י) גמ', אלא מחזורתא כדשנין מעיקרא. ולפי זה משמע דאפילו בית הכנסת דכפרים אין מטמא [וגם פטור ממזוזה דהא לעיל (יא:) מדמינן מזוזה לנגעים. אבל הרי"ח גריס דמסקינן לא קשיא אי אית ביה בית דירה מטמא ואי לית בה בית דירה לא מטמא. והרי"ף (בסוף הלכות מזוזה) והרמב"ם (בפרק ו הלכה ו) פסקו, דבית הכנסת דכפרים דדיירי ביה אורחים חייב במזוזה, וביאר הכסף משנה דשל כפרים סתמו הוא כן דיש בו דירה לאורחים. ולכאורה נראה דגרס כגירסת הרי"ח. נוקשה דברייתא ממעטינן מטומאת נגעים משום שאין כל אחד מכיר חלקו, ומה מועיל לזה מה שעשוי לדירת אורחין. (א.ג.). ובשאלות (פר' עקב קמ"ה) איתא דבתי כנסיות פטורין דכתיב ואהי להם למקדש מעט והוי בכלל מקום קדוש דנתמעט מביתך לעיל (יא:), וכן איתא בבה"ג (סי' כ"ו הלכות מזוזה). נוגם זה קשה דהא בגמרא נתמעט מחמת שאין כל אחד מכיר חלקו. (א.ג.). והנצי"ב בהעמק שאלה (שם י"ג) כתב, דהשאלות והרמב"ם חילקו בין נגעים למזוזה, ובנגעים לעולם אין מטמא כיון שאין כל אחד מכיר חלקו, וגבי מזוזה הפטור רק משום שהוא קדוש, ודכפרים אין בו קדושה כל כך כיון שמעיקרו עשוי גם לדירה לאורחים, אמנם צריך עיון דהא בגמרא לעיל (יא:) מדמי להו אהדדי.

(יא) גמ', במה מחנכין אותו. הקשה הרש"ש לדעת הרמב"ם (בפרק ד מכלי המקדש הי"ג) דריבוי דכהן גדול על ידי לבישת הבגדים בלבד, בלא שום עבודה מאי פריך הכא. ועוד אפילו לדעת רש"י לעיל (ה.) ד"ה ריבוי, דלרבו בעינן שישמש בבגדים, מכל מקום כיון דהכא אינו אלא להכירא וכרש"י בד"ה במה, בלבישה לחוד הוי הכירא כיון דהדיוט אסור ללבשן משום מעילה ומשום כלאים. וכתב דשמא בלבישה לחוד ליכא הכירא כיון דגם הנשאל באורים ותומים לובשן כדאיתא לקמן (דף עג.).

(יב) גמ', שם. הקשו הפני יהושע (לעיל ה.) והרש"ש, דבסוגיין מבואר דאפשר לחנכו גם בלא לבישת ח' בגדים, נדאיכא למאן דאמר עבודתו מחנכתו, וגם למאן דפליג היינו דוקא שיהיה היכר שהוא כהן גדול (וכרש"י ד"ה במה) ואילו לעיל (ה.) אמרינן, דריבוי יום אחד (והיינו בלבישת בגדי כהן גדול) הוי לעיכובא. והפני יהושע תירץ, דאין דנין אפשר משאי אפשר. והרש"ש הביא דבתורת כהנים (פר' אחרי, ויקרא ט"ז ל"ב) מרבינן כהן אחר המתמנה מקרא דוכפר הכהן, אף שאינו משוח ולא מרובה בגדים, והיינו בכהאי גוונא שאירע פסול ביום הכיפורים בכהן גדול הראשון, והטעם משום דאי אפשר כדמשמע בפירוש הראב"ד שם. אמנם בירושלמי בפירקין (ה:) שהובא בתוס' (בעמוד ב') ד"ה כה"ג משמע, דיליף מהתם דלעולם מהני מינוי בפה. וצ"ע מהברייתא דעיל (ה.) (ומקורו מתו"כ פר' אמור) דמשמע דריבוי מעכב (על כל פנים היכא דאפשר).

הדרה היומא

כהדיוט], אמנם אפשר דהוי פחיתות לכבודו שמחויב לשמש ככהן הדיוט, וניחא ליה יותר שלא לעבוד כלל. ועוד דעד השתא היו שאר מצוות כהונה גדולה עליו ויש לו כבוד בזה. ועוד דג"מ לכשימות הראשון שלא יחזור הוא להיות כהן גדול. ואפשר דהתוס' נמי מפרשים כקרבן העדה שהמלך לא הורידו כלל, והוכחת התוס' דתליא במלך מדשאל למלך משל מי הן באין, והתכוון לומר שהוא ימשיך לשמש ככהן גדול לגמרי, ומדאמר זה למלך משמע דמינוי הכהונה תלוי במלך, וכעין שהוכיחו התוס' מינאי מלכא, ולפי זה אין ראייה דמסתלק על ידי המלך, אלא מדמתמנה על ידו מסתברא דגם מסתלק על ידו. (א.ג.)

דף י"ג ע"א

(א) גמ', ומודה ר' יוסי שאם מת ראשון שחוזר לעבודתו. בשער המלך (פרק א מעבודת יום הכפורים הלכה ג) הביא שבש"ת הראנ"ח הסתפק, אי בדוקא אמרינן שיתמנה הוא במקום הראשון שמת, או דכוונת הגמ' לומר דאפשר להחזירו ולמנותו, אבל אינו קודם בדוקא. ועוד הביא שם שבש"ת זרע אברהם הסתפק, באופן שהראשון שמת הניח בן הראוי להיות כהן גדול אם בכהאי גונא הבן קודם, או דלא שגא.

(ב) גמ', שם. השיטה מקובצת נזיר (מז), הביא מהרא"ש דהיכא שהאחר נתחכם ונתעלה יותר, ממנין האחר ולא לזה ששימש ביום הכפורים, וביאר השער המלך (שם) דהיינו משום דבעינן הכהן הגדול מאחיו. וכתב דמדברי התוס' בנזיר (מז): ד"ה מרובה משמע, דפליגי על הרא"ש, והוכיח כדברי הרא"ש, מדפרכה הגמרא הא פשיטא, ולא משני דקא משמע לן דהוא קודם אף למי שגדול ממנו בחכמה, משמע דבאמת בכהאי גוונא אינו קודם. ובתוס' הרא"ש כאן כתב, דמה שאמרו חז"ל לעבודתו היינו לענין שמשמש בח' בגדים, ולא שיתמנה להיות כהן גדול אם יש אחר ראוי יותר ממנו. [נומדהוצרך לפרש בתחילת דבריו דחז"ל לעבודתו לענין ששימש בח' בגדים משמע לכאורה, שאף בדאיכא אחר ששוה לו אין חייבים למנותו. אבל בסוף דבריו משמע דדוקא כשאחר עדיף ממנו ממנין האחר, אבל בשוין הוא קודם, ואפשר דלא ניחא ליה להעמיד דברי הגמרא דוקא בשוין, מדסתים הגמרא ולא חילקו בהדיא. (א.ג.)]

(ג) תוס' ד"ה הלכה כר' יוסי, ויש לומר וכו' כי ההוא מעשה דר"ג וראב"ע. תמה השפת אמת דלכאורה איפכא חזינן התם, דלא העבירו לגמרי את ראב"ע שהתמנה תחת ר"ג אלא שימשו שניהן, ולא חיישינן לאיבה, ואילו לר' יוסי השני אינו ראוי לשמש ככהן גדול כלל משום איבה. [ואף אם נחלק בין ענין שררת כהונה ששיך בו איבה לבין שררת הנשיאות, מכל מקום אמאי תליא בזה שהלכה כרבי יוסי].

(ד) גמ', טומאה שביחא. בירושלמי (בפירקין ה:) איתא קרי מצוי, וקשה מהא דאבות (פרק ה משנה ה) מעשרה ניסים שאירעו שלא אירע קרי לכהן גדול ביום הכיפורים, ובירושלמי (בפירקין ז.) מיייתי נלגבי מה שזוהר בכהן גדול מטומאת קרין תרי אמוראי, חד מאן דאמר משום שאין סומכין על הנס, ואידך משום דבבית שני לא היה נס זה. ובשלמא למאן דאמר דלא היה הנס בבית שני ניחא מה שאמרו דקרי מצוי, אבל למאן דאמר דמשום אין סומכין על הנס קשה דסוף סוף לא הוי מצוי.

(ה) גמ', דכניס לה. כתב השאגת אריה (סי' צ"ג) דהאי כניסה היינו חופה ולא ביאה, דבכל דוכתא כניסה היינו חופה, ועוד, דמשמע במתניתין דר' יהודה שאמר אשה אחרת מתקין לו קאי אדברי תנא קמא דשבעת ימים קודם יום הכיפורים וכו', ומשמע דהתקנת האשה הוי בתוך ימים אלו, וכן

(כ) גמ', מעשה ביוסף בן אלם מציפורי שארע בו פסול בכהן גדול. באבות (פרק ה מ"ה) פירש רש"י דהא דתנן התם דלא אירע קרי לכהן גדול ביום הכיפורים, היינו דוקא בטומאת קרי דיוצאה מגופו והוא גנאי, אבל הכא נטמא על ידי שניתזה עליו צינורא של טמא. (ועייין לקמן מזו). ובתוס' ישנים לקמן (כא.) הביא מהירושלמי (בפירקין ה.) אהא דמעשה דיוסף בן אלם, דבמקדש שני לא היה הנס. [אמנם אי עייין בירושלמי (בפירקין ז.), נראה דהוא פלוגתא דאמוראין].

(כא) תוס' ד"ה אלא וכו'. שהיה צריך להניח תפילין וציץ. ובתוס' סוכה (ה.) ד"ה ואל יוכיח, בתחילת דבריהם כתבו, דלפירוש זה הציץ היה מונח במקום תפילין בגובה הראש ולא במצח עצמו, (והתפילין למעלה ממנו, דמקום יש בראש לב' תפילין). ולכך היה מתמעט המקום בראש יותר, ומסקי התוס' דאפילו נימא דהציץ היה על המצח ממש מכל מקום התמעט המקום בראשו מאחוריו מחמת שהיה צריך לקשור שם פתילי הציץ.

(כב) שם. ובתוס' ישנים לקמן (עא:) ד"ה אמר ר' זירא, ובתוס' סוכה (שם) כתבו, דאף דביום הכיפורים כשלוש בגדי לבן לא היה ציץ, ואפילו הכי כתיב ביום הכיפורים מצנפת, היינו משום שלא חילקו בצורתה בין יום הכיפורים לכל השנה. (ולכך הקשו התוס' כאן אמאי אין מחנכין אותו בכך, אף דמייירי ביום הכיפורים דליכא ציץ).

(כג) תוס' ד"ה כהן גדול וכו', בתוה"ד, וי"ל דכהן גדול מתמנה בפה ומסתלק בפה, ובירושלמי דריש ליה מקרא. בירושלמי לפנינו (בפירקין ה:) ובמגילה יד: (והוריות טז:) ליתא להאי לישינא דמסתלק בפה, אלא דמתמנה בפה בלבד, ויליף מקרא דוכפר אהרן דממנין אחר תחתיו כשנפסל הראשון ביום הכיפורים. [וומה שכתבו התוס' בפשיטות דמתמנה בפה צריך עיון, דהא איפליגו בגמ' לעיל (עמוד א') במה מחנכין אותו. ולכא' הירושלמי פליג, ועיין אות יב].

(כד) בא"ד, ומסתברא שהדבר תלוי במלך ואחיו הכהנים. בתוס' הרא"ש כאן איתא דבית דין יכולים לסלקו.

(כה) באה"ד. פר ושעיר שקרבין היום משל מי משלי או משל כהן גדול. התוס' ישנים ביארו זאת בשני אופנים. א. שבאמת דינו שקרב משל הכהן הקבוע, וזו היתה כוונת יוסף בן אלם לשאול אם קרבין משלו והוא יהיה הכהן הקבוע. ובתוס' הרא"ש (לקמן מט:) כתב דלשיטה זו הכהן המשמש הוי שלוחו של הכהן הקבוע. ובתוס' הרא"ש לקמן (מט:) כתב, דלשיטה זו הכהן המשמש הוא שלוחו של הכהן הקבוע. אבל בתוס' מגילה (ט:) ד"ה אין כתבו, דבא משל הכהן הקבוע, והתורה זיכתה אותו לזה שנתמנה תחתיו והוא נחשב לבעלים. ב. דדינא הוא דקרבין משל הכהן המשמש ביום הכיפורים ולא משל הכהן הקבוע, וכוונת יוסף בן אלם היתה לא לשאלה אלא בתורת ראייה וטענה, דכיון שקרבין משלו אם כן דין הוא שאהיה כהן גדול קבוע.

(כו) בסוה"ד, ומסתברא שהדבר תלוי במלך וכו' עד וידע שהוסע מן הכהונה. נראה, דאם כוונת התוספות להוכיח משם דמסתלק על ידי המלך צריך לומר דמפרשים שהמלך העבירו לגמרי מדין כהן גדול. אבל בקרבן העדה (בירושלמי בפירקין ה.) מפרש, שהוסע רק שלא ימשיך לעבוד ככהן גדול אלא הראשון חוזר לעבודתו, וזה מדינא הוא כמבואר הכא, ולא שנסתלק ע"י המלך. [ולפירוש התוספות קשה למה רצה המלך להורידו לגמרי מדין כהן גדול, אחר דבלאו הכי אינו יכול לשמש כדין כהן גדול משום איבה, ואדרבא עכשיו שהורידו הרויח יותר שיכול לשמש

הדרך הירומי

מסכת יומא דף יג

יח כסלו התשע"ד

והגאון רבי עקיבא איגר (שו"ת ח"א ס"ס קנ"ט) תירץ, דכמו שאסור לכנס ביום הכיפורים עצמו משום שבות, הכי נמי אסור לעשות חופה מערב יום הכיפורים שתחול ביום הכיפורים דהוי בכלל האי איסור שבות. ועוד תירץ, דכיון דביום הכיפורים לא חזיא לביאה (דאסור בתשמיש המטה) ותלוי באבועי **בכתובות** (נו). אי חופה שאינה ראויה לביאה קונה, דאי לא מהני הכי נמי אי אפשר שתחול בשעה שאינה ראויה לביאה. ובשו"ת **משברי ים** (סי' ח') תירץ, דאי אפשר לעשות חופה שתחול לאחר זמן, לסוברים דחופה היינו יחוד, דכיון שבשעה שצריך לחול הקנין אינה מתייחדת עמו כלתה קנינו.

ט גמ', על מנת שאכנס אני לבית הכנסת. כתב בהגהות רבי אלעזר משה הורוויץ דלא מצי למימר על מנת שלא אכנס לבית הכנסת, משום דיש לחוש שמא ימות רק הוא (קודם שיכנס לבית הכנסת) ונמצא גיטא דתרווייהו גיטא, ונמצא שעבד בלא שום בית.

י גמ', שם. הקשה **השאגת אריה** (סי' צ"ג) למה לו לקדש השניה ולגרשה על תנאי (ועל ידי זה נמצא פוסלה מן הכהונה), נימא שיקדשה לשניה מעיקרא בתנאי אם תמות הראשונה, (ולראשונה יגרש על תנאי שיכנס לביה"כ"ג). ותירץ דהכא אליבא דר' יהודה קיימין, **ובעירובין** (לו): תני איז אליבא דר' יהודה דסבר אין ברירה (והגמרא בעי לאוקמא גם אליבא דאיו אע"ג דפליגי עליה התם) וכשתולה התנאי בדבר שאינו תלוי בו הוי ברירה, מה שאין כן כשתולה בכניסתו לבית הכנסת דתלוי הדבר בו לא חשיב ברירה כמבואר **ברש"י גיטין** (כה): **ד"ה ולפי**, וכן כשתולה אם לא תמות לא מיקרי ברירה אף דאין תלוי בו. כיון שקיום התנאי בשב ואל תעשה, (ודייק כן מדברי הר"ן גיטין יג. בדהרי"ף). אבל התנאי דעל מנת שתמות חברתך דבעינן קיום מעשה דמיתה הוי ברירה. **והרש"ש** כתב, דגם בעל מנת שאכנס לבית הכנסת חשיב ברירה, **דרש"י בגיטין** (שם) כתב דדוקא היכא דבדעתו לקיים לא מיקרי ברירה, והכא ודאי אין בדעתו מעיקרא לקיים, שאינו יודע אם תמות כלל, ועיין בדבריו.

יא תוס' ד"ה לחדא וכו', בירושלמי משמע וכו' שיקדש זאת ביום הכיפורים וכו' דפריך ויקדש מאתמול וכו' ומשני וכפר בעדו ובעד ביתו ולא בעד שני בתים. כתב **בתוס'** **ר"י הלבן** דמדברי הירושלמי משמע שאפילו בקידושין בעלמא מיקרי ביתו ולכך אי אפשר לקדש מאתמול, והוא הדין דאין צריך לכנס השניה וסגי שתהיה מקודשת, ופליג אגמרא דילן דבעינן דוקא שיכנס אותה להחשב ביתו. והגאון רבי עקיבא איגר (בשו"ת ח"א ס"ס קנ"ט) מוכיח מדברי הירושלמי דסגי בחופה בלא ביאה להחשיבה כניסה להקרא ביתו, ועוד כתב **דהירושלמי** סבר דחופה דלא חזיא לביאה מהני, ולכך מהני חופה ביום הכיפורים אף דאסור בתשמיש המיטה. ודבריו צריכים עיון דהרי בירושלמי מבואר דבקידושין בלבד תליא מילתא ואין צריך כניסה כלל. (א.ג.).

יב בא"ד, ופליג אגמרא דילן. וטעמא דלא בעי גמרא דילן לומר שיכנסנה ביום הכיפורים, כתב **הסמ"ק** (בסוף הלכות יו"ט ס"ס קצ"ד) דהיינו משום איסור שבות (דכדהביאו התוס' בסמוך מהירושלמי), ואף לצורך מצוה דכפרת כל ישראל לא התירו איסור זה. ובתוס' **ר"י הלבן** כתב, דכיון דתלמודא דילן סבר דבעינן כניסה, אי אפשר לעשות ביום הכיפורים דאי אפשר לעשות חופה כיון שאינו יכול לצאת מהמקדש, ומסירת האב לשלוחי הבעל לא חשיבא חופה גמורה לענין שתחשב ביתו ממש, והירושלמי לשיטתו דסבר דסגי בקידושין ואין צריך כניסה. ובשו"ת **הרמ"א** (סי' קכ"ה) כתב, דיש לומר דתלמודא דילן סבר דדוקא כניסה על

כתב **רש"י בסוכה** (כד). **בד"ה אף**, דמזמינן לו אשה אחרת מערב יום הכיפורים, ובז' ימים אלו אסור לו לבא על אשה שמא תמצא ספק נדה וכדאמרין **לעיל** (ו'). ועל כרחק דהאי כניסה היינו חופה לחוד. והגאון רבי עקיבא איגר (בשו"ת ח"א קנ"ט) כתב, דעל כרחק צריך לומר עיקר התקנת האשה היא קודם לשבעת ימים אלו, דהא תבעוה לינשא צריכה לישב ז' נקיים (כלקמן יח:), ואף קודם שהחמירו בנות ישראל על עצמן לישב על כל דם ז' נקיים, מכל מקום מתקנת רבי הוא שצריך ז' ימים חוץ מיום הראיה, ואם כן אסור לעשות החופה עד שתיטרה, כיון דלא חזיא לביאה. ועל כרחק דמזמינן אותה כבר קודם לז' ימים אלו כדי שיוכל לכל הפחות לכנסה בערב יום הכיפורים, ועל כרחק ליתא לדיוקא דהשאגת אריה מלשון המשנה, ולעולם יש לומר דכונסה בביאה קודם לז' ימים. ובשו"ת **תשובה מאהבה** (ח"א סי' קל"ה) דחה הכרח השאגת אריה, דלעולם יש לומר דבא עליה תוך ימי הפרישה, והכא אין חשש שמא תמצא ספק נדה ונמצא טמא למפרע, כיון דכהן גדול נושא דוקא בתולה כדכתיב בקרא, ותנן **בנדה** (סה:). דבתולה תולין דמיה בדם בתולים, ואם כן לא יטמא למפרע. וכן בשו"ת **הרמ"א** (סי' קכ"ה) כתב, דאפשר דתלמודא דילן סבר דהאי כניסה היינו בביאה דוקא. [אלא דהירושלמי שהובא **בתוס'** בעמוד ב' ד"ה ודאי סברי, דאין צריך ביאה דהרי מפרשים דכונסה ביום הכיפורים דהוא אסור בתשמיש המיטה].

ו גמ', דכניס לה, אם כן הוה ליה שני בתים ורחמנא אמר וכפר בעדו וכו'. בהגהות **הרמ"ך על הרמב"ם** (פי"ז מאיסורי ביאה הי"ג) הקשה מכאן על דברי **הרמב"ם** שם דלעולם אסור לכהן גדול לישא ב' נשים, מדכתיב אשה בבתוליה יקח אשה ולא ב' נשים, הא הכא חזינן דשפיר היה נושא ב' נשים, ורק ביום הכיפורים אי אפשר משום דכתיב בעד ביתו. **והמשנה למלך** (בפרק ג מהל' עבדים הי"א) כתב דאין כוונת הגמרא דביתו אתי למעט שני בתים דפסלי ליה לכהן גדול, אלא דמשמעות הפסוק דיש לו חד בית ואין צריך ב' בתים, ואם כן נאסר בשתים משום דמוקמינן ליה אדינא דאשה אחת ולא ב' נשים. **והראב"ד** (בהל' איסורי ביאה שם) כתב דאין ללמוד מיום הכיפורים שנאסר בב' בתים לכל השנה, דאפשר דביום הכיפורים נאסר כדי שלא ימשך ליבו אחריהן ויבוא לידי טומאה. ועיין במהר"ץ חיות שכתב ליישב שבאמת כל הטעם שאסור לישא ב' נשים משום שאחר כך יצטרך לגרשה קודם יום הכיפורים, ודבריו צריכים עיון בלשון הרמב"ם.

ז גמ' אלא דאמר לה על מנת שתמות וכו' אי מיתה הא קיימא הך מיתה הך הא קיימא הא. בהגהות **הג"ר שמחה מדעסוי** תמה, איך אפשר לומר כן, דהא אי מתה הראשונה לא קיימא שניה דנמצאת מגורשת, וכתב דנראה דלא גרסינן ליה, וכ"כ בדקדוקי סופרים.

דף י"ג ע"ב

ח גמ', אלא דמגרש להו לתרווייהו וכו'. הקשה **השאגת אריה** (סי' צ"ג) למה הוצרכו לעשות כן, אמאי לא נימא שיכנסו השניה קודם יום הכיפורים, ויתנה שיחול הקנין רק כשתמות הראשונה, דבכהאי גוונא אינו צריך לגרש. ותירץ, דאם תמות הראשונה אחר הזאת דם הפר קודם להזאת דם השעיר הפנימי, נמצא שהשניה לא נתכפרה מעון טומאת מקדש וקדשיו (דהפר ושעיר הפנימי מכפרין עליו), דמעיקרא לא היתה ביתו ולא נתכפרה בפר, ובשעיר אינה מתכפרת דאינו מכפר אלא על שאר ישראל, והשתא ביתו דכהן היא, הלכך בעינן שתהיה אשתו מעיקרא.

הדרה היומא

ג) גמ', נהי דאנינות לא חייל עליה אטורדי מי לא מיטירדי. ופירש רש"י (בד"ה מי) בדקדשים בעינן שמחה וגדולה דכתיב למשחה, והתוס' ישנים ותוס' הרא"ש פליגי, דלא אשכחנא דמשום צערא לא מיקרי למשחה, ופירשו כוונת הגמרא לתרץ דאין הכי נמי משום איסור אנינות ליכא הכא, אבל מכל מקום כיון דהוא טרוד בצערא נחוש שמחמת טירדתו ישכח ויאכל ביום הכיפורים. והריטב"א ביאר דעת רש"י דדוקא הכא כיון שהצער בא לו מחמת מיתה של מי שהיתה שארו, ולבו דוה עליה שהרי גירשה רק מחמת הצורך, שפיר מיקרי אנינות.

כא) [רש"י ד"ה מי לא מיטירדי. ובקדשים בעינן שמחה וגדולה דכתיב למשחה וכו']. וקשה דקרא דלמשחה נאמר בכל מתנות כהונה (דמוהא ילפינן בחולין קלב): דכל מתנות כהונה אין נאכלין אלא בצלי וחרדל. ואם כן איך שרינן תרומה לאונן כדאיתא ביבמות (ע): ואין נראה לתרץ על פי דברי התוס' בבכורות (כו). ד"ה ואתי שכתבו, דאפשר דלא שייך למשחה לגדולה כדרך שהמלכים אוכלין אלא בבשר, (ודלא כתוס' זבחים (ע): ד"ה שביעית שכתבו שהוא גם בתרומה), דמסתברא דגבי אכילה מתוך שמחה ולא מתוך עצב ודאי אין חילוק בין בשר לשאר דברים, ודברי התוס' בבכורות דוקא לענין אכילה דרך חשיבות דלא שייך אלא בבשר. ועוד קשה, דלרש"י זרוע ולחיים יאסרו באנינות, ודבר זה לא שמענו. ועוד קשה, דבחולין (שם) מסקינן דאפשר ליתן מתנות כהונה אף לכהן שאין בקי בדין אכילתן בגדולה, וחזינן דאינו איסורא ממש אלא דין לכתחילה, ואם כן איך בעינן הכא לגזור שלא יעבוד הכהן גדול משום האי חששא שיאכל באופן שאינו למשחה, ואפשר דהכא שהוא ממש להיפך מלמשחה חמיר טפי, רצ"ע. (א.ג.א.)

דף יד ע"א

א) גמ', דאי ר"ע הא אמר טהור שנפלה עליו הזאה טמאתו וכו'. הקשו התוספות ישנים, התוספות הרא"ש והריטב"א, דלמא האי תנא סבר דטומאה הותרה בציבור, ואין מוין על הכהן בשבעת ימי הפרישה. ותירץ הריטב"א (בשם התוס') דמסתמא מתניתין רבי מאיר היא דס"ל במתניתא דלעיל (ח). דמוין עליו כל שבעה, והתוספות הרא"ש תירץ, דתנא דמתני' דיליף ממילואים (כמבואר לעיל ד). בעי הזאה כמו במילואים.

ב) רש"י ד"ה כדתנן. כלומר ראויים השיריים להזות על אדם שצריך הזאה וכו'. הריטב"א ביאר דבריו, דאותו אדם כיון שהזו עליו בכונה לבהמה צריך הזאה נוספת, ועוד הביא לשון שני ברש"י דהאדם ההוא יצא ידי הזאה גם בלא כונה, והכי קאמר ישנה על אחרים שצריכים הזאה, והריטב"א הוכיח כלישנא קמא, דהא איתא בפרה (פרק י"ב משנה ב') שהמוזה צריך להתכוין להזות על הטמא.

ג) רש"י ד"ה לא ישנה, דנפסלו במלאכה. והקשה התוספות ישנים, תוספות הרא"ש והריטב"א, הא תנן בהדיא במסכת פרה (פרק ד' משנה ד') דמלאכה פוסלת במי חטאת דוקא קודם קידוש. והתוספות הרא"ש כתב דשמא פסלוהו במלאכה זו מדרבנן וכן משמעות לשון רש"י, וכתב הריטב"א דהנכון כגירסת ר"ח וכן פירש הרמב"ם בפירוש המשניות (פרה פ"ב מ"ג) שגרס להיפך, נתכוין להזות על הבהמה והזוה על האדם אם יש באיזוב לא ישנה, על האדם והזוה על הבהמה ישנה, והיינו דברישא כיון שנתכוין במזיד להזות על הבהמה חשיב נושא מי חטאת שלא לצורך דטמא כדאיתא בסמוך, וממילא נפסלו המים (כיון שמתעסק בהם טמא, תוספות הרא"ש), ובסיפא כיון שנתכוין להזות על האדם חשיב נושא

ידי ביאה בעינן להחשב ביתו, ותשמיש המיטה אסור ביום הכיפורים. עוד כתב דאפשר משום שאין רוצין להטריח הכהן גדול לשהות בענין הנישואין ומחמת זה תתעכב עבודתו, משום חולשא דכהן גדול. והגאון רבי עקיבא איגר (בשו"ת ח"א ס"ס קנ"ט) כתב דמשום דמבעיא לן בכתובות (נו). אי חופה שאינה ראויה לביאה קונה, וביום הכיפורים אינה ראויה לביאה. (ועיין באות הקודמת בדעת הירושלמי).

יג) בא"ד, צריך לכונסן מבעוד יום שלא יהא כקונה קנין בשבת. כתב הסמ"ג (ל"ת, סוף הל' יו"ט) דתלמודא דילן פליג על הירושלמי בסברא זו, דבביצה (לו). אמרינן, דהטעם שאין מקדשין בשבת משום שמא יכתוב, ולא מטעם דהוי כקנין, וכתב בשו"ת הרמ"א (סי' קכ"ה) דנפקא מינה באופן דליכא למיחש שמא יכתוב הכתובה, (כגון במקום שכותבים כתובה לארוסה, או בזמן הזה שהדרך שאין החתן כותב בעצמו הכתובה), דלתלמודא דילן שרי לעשות חופה. אמנם הסמ"ק (הל' יו"ט ס"ס קצ"ד) כתב דלכנוס חמיר טפי מלקדש, וכן נקט הבית יוסף (אור"ח של"ט), וביאר הרמ"א (שם) דיש לומר דחופה הוי קנין טפי כיון שקונה אותה לכמה דברים שהאשה נקנית בהם.

יד) בא"ד, אבל אלמנה שאין לה חופה. בשער המלך (בהל' אישות קונט' חופת חתנים ס"ג) כתב דיש לומר דזה דוקא באלמנה מן הנישואין, אבל מן הארוסין נקנית בחופה. (ועל פי זה תירץ כמה מקומות בש"ס דאשכחנא דאלמנה נקנית בחופה). והגאון רבי עקיבא איגר (בגליון השער המלך) מביא ראיה מיבמות דאף בעולה נקנית בחופה.

טו) גמ', קדים איהו ועייל לבית הכנסת. הקשו בתוס' ישנים אמאי לא ילך לאחר מיתה ונמצאת מגורשת למפרע, ותירץ דכיון דלא נתקיים התנאי עד לאחר מיתה לא מהני. אבל הריטב"א הוכיח מגיטין (עד). דמהני קיום התנאי אף לאחר מיתה, וכתב דאף דמדינא מהני כשיכנס אחר מיתה, מכל מקום משום מעלה מצרכינן ליה שיכנס קודם, כדי שלא יהיה הדבר תלוי ועומד ושמא לבסוף מחמת האנינות לא יכנס.

דף י"ד ע"א

א) גמ', שאינו עובר כל היום גזירה שמא יאכל. בהגהות הגרי"א חבר הקשה מכאן על דברי הט"ז (ביו"ד קי"ז סק"א), דאין כח לחכמים לאסור מה שמפורש בתורה להיתר, דהכא חזינן דאף שאמרה תורה ומן המקדש לא יצא אסרו חכמים.

ב) גמ', ולא גזר ר' יהודה שמא יאכל. הקשה המגן אברהם (סי' תרי"ב סק"ו) לפי מאי דסבר המקשן דיש מקום לגזור אף ביום הכיפורים, אם כן הוה ליה לאקשוויי מכל כהן גדול איך עובד ביום הכיפורים ולא חיישינן שיאכל ביום הכיפורים. וכתב דודאי המקשן ידע דביום הכיפורים גופא ליכא למיגזר דהרי בדילי כולי עלמא מכל אכילה שהיא, אלא דאיכא למיגזר כיון דרואה שמתירין לו להקריב אונן יסבור שמותר לו לאכול אונן, ולזה משני דממה נפשך, ביום הכיפורים גופא לא יאכל, דהרי כולי עלמא לא אכלי, וביום אחר באנינות לא יאכל שיראה שאז לא מתירין לו עבודה. [אמנם לדברי רש"י ד"ה מי דהכא חשיבא כאנינות רק משום דבעינן למשחה, לכאורה היינו דוקא באכילה ולא בעבודה, ואם כן לא שייך לומר שיראה שהתירו לו לעבוד באנינות. (א.ג.א.)] ובהגהות יד אפרים (בשו"ע שם) תירץ, דבכל יום הכיפורים לא גזרינן, דאם כן תתבטל המצוה דעבודת יום הכיפורים לגמרי, ובכהאי גוונא לא גזרו חכמים [כמו שכתבו הט"ז (אור"ח תקפ"ח סק"ה) והמג"א (שם, בשם מהר"ם פאדוזה)].

בסדר אבוי לקמן (לב), דדישון מזבח הפנימי קודם לשחיטה זריקה, ותיירץ, דודאי בפייס גופיה יתכן שינוי בין הפייס לסדר העבודה, אבל ודאי כל הכתוב בפייס ראשון קודם לכתוב בפייס שני. ובספר חיים מדבר (הובא במגיה על הריטב"א) הקשה, הא בשני פייסות מצינו נמי שהמאחר קדם למוקדם ממנו, דהא בפייס השני שזכו בו י"ג כהנים, הג' אחרונים הם זוכים בסלת וביין ובחביתין, כמבואר בתמיד (ל). אבל קרבו רק לאחר הקטורת והאיברים שהיו בפייס ג' וד',

(יא) שם. הקשה השפת אמת, הא אפשר ליישב הסתירה, דהא דתנן במתני' דלקמן (כה). דנרות קודמים לקטורת, היינו משום דבעי פייס בפני עצמו לקטורת לחדשים, שהרי לא שנה בה אדם. ותיירץ, דקשיית הגמ' דהיה לו להקדים פייס הקטורת להטבת הנרות, ופייס דנרות יהיה בפייס הרביעי שאחר הקטורת. אבל הקשה לדעת הרמב"ם (פ"ב מתמידים ומוספים הי"ב), דבבוקר נמי מדליקים את הנרות, איכא למימר דמתני' קאי על ההדלקה שהיא מאוחרת לקטורת, [ומיטיב היינו מדליק], אבל לקמן איירי בדישון שהיה קודם הקטורת.

(יב) תוס' ד"ה אמר אבוי וכו', מדלא וכו' וקשיא לן אמאי לא משני וכו', ותיירץ השפת אמת על פי שיטת הרמב"ם (הובא באות הקודמת) דבבוקר נמי היה מדליק את הנרות, דמסתמא ההדלקה נעשתה לאחר הטבת כל הנרות, ובמתני' דתמיד איתא מי שזכה במנורה דהיינו ההדלקה נמי, וממילא איירי גם לאחר הטבת שתי הנרות, מה שאין כן לקמן בסמוך בתירוצו הגמ' אפשר לחלק, דמתני' דלקמן כתבה להיטיב את הנרות, ואיכא למימר דקאי רק אהטבת ה' נרות. [וצריך עיון לשיטת הרמב"ם (פרק ט מביאת מקדש הלכה ה') שהדלקה בור כשרה לכתחילה, ואם כן יתכן דהיינו רק על ההטבה].

(יג) בסוה"ד. והטבת חמש נרות לא היה עושה כה"ג. הקשה הגבורת ארי, כיצד אפשר לומר דנחתלקה העבודה לב' כהנים הא הויה חדא עבודה, ועל כן ביאר דמתני' איירי רק בדברים שמרגילים את הכהן לעבודת יום הכיפורים, ועל כן לא חשש להזכיר הטבת חמש נרות אלא הטבת שתי נרות שהיא המאוחרת, וממילא ידעינן שהכהן מטיב נמי את חמש הנרות הקודמים.

(יד) שם. הריטב"א תירץ את קושית התוס', דסתמא דמסכת תמיד סברה דצפון ודרום היו עומדים ולא היה הפסק ביניהם, אלא מדליק שבעתם כאחד, ועוד תירץ, דלא משמע דהתנא יפסיק לנרות בתרי מסכתות אלא היכא דתני תרווייהו בחדא מסכתא.

(טו) בא"ד. הקשה המהרש"א, אמאי לא קשיא לתוס' אמאי במתני' דתמיד לא הזכיר הטבת שתי נרות. [וביאר השיח יצחק דבאמת איתא התם הטבת כל הנרות, אלא דקשיא אמאי לא הזכיר הטבת שתי נרות שהיא לאחר ההקטרה לרבנן, ולאחר זריקת דם התמיד לאבא שאול] ותיירץ, דכיון שהזכיר הראשונים שהם חמש נרות, לא חש להזכיר האחרונים שהם רק שתי נרות. והשיח יצחק תירץ, דכיון שהזכיר הטבת הנרות לא חש להזכיר שיש הפסקה ביניהם שהוא מילתא דפשיטא כדילפינן מקראי בסמוך, וכן מבואר בתוס' ד"ה ההיא, שכתבו דהווי מצי לשנויי דמתני' דתמיד כאבא שאול, ואף על פי שאבא שאול בעי הפסקה ובמתני' דתמיד כתב כל הנרות קודם, אלא ע"כ שהוא פשוט דהטבת ב' נרות היא לאחר זריקת דם התמיד. והקרני ראם הביא את דברי התוספות ישנים שכתבו דבתמיד מוכח שגם הטבת שתי נרות שהיתה בסוף היתה לפני הקטורת.

לצורך ולא נטמא, והתוספות הרא"ש כתב דרש"י סובר דאינו נטמא משום נושא כיון שהזה על דבר המקבל טומאה לא הוי כשאר נושא,

(ד) תוס' ד"ה למזה וכו', תימה מוין עליו אינו טהור וכו', והגבורת ארי תירץ, דאיכא נפקא מינה דהא קיימא לן דקרבן הקבוע לו זמן דוחה טומאה ודוקא טומאת מת ולא שאר טומאות, והשתא אי טמא משום טומאת מת דוחה הטומאה [בכהאי גוונא שהוא כהן] אבל הנוגע שטמא משום טומאת מי חטאת, אין טומאתו נדחית, ולא יוכל להקריב בטומאה.

(ה) שם, כתב המרומי שדה דהתוס' סברו דהזאה דוקא בשביעי ובעינן טבילה אחריה ועל כן הקשו דאכתי הוא טמא, אמנם הרמב"ם (פרק י"א מפרה אדומה הלכה ב') סבר דאפשר להזות בשמיני ואין צריך טבילה אחריו, אלא אפי' לפניו ואתי שפיר.

(ו) תוס' ד"ה אלא וכו'. ואין לתרץ דה"ק מאי מזה נושא אף נושא והוא הדין במגע וכו'. הקשה הגאון רבי עקיבא איגר הא משנה ערוכה היא בכלים (פרק א' משנה ב') וחשוכי בגדים במגע והיינו שאין כיבוס בגדים במגע, והרש"ש ציין לכסף משנה שהקשה כן על הרמב"ם (בריש פרק ט"ו מפרה אדומה) וכתב דהאי וחשוכי בגדים קאי רק אנבילה.

(ז) בא"ד. ונ"ל דלהכי לא אוקמא במגע ולענין כיבוס וכו'. השיח יצחק ביאר דלהכי הויה אמינא דדוקא במגע ולענין כיבוס ולמשא טהור, משום דמי חטאת עיקרם אתו לטהר את הטמאים אלא שחידשה תורה שיש טומאה בנגיעתם, ועל כן הויה אמינא דדווקא טומאת מגע ולא טומאת משא שהיא חמורה, דאין לך בו אלא חידושו.

דף יד ע"ב

(ח) גמ', אלמא קטורת ברישא והדר נרות. הקשה החשק שלמה לפי מה שכתב הרמב"ן (במלחמות בקטע הראשון דמסכתין) דדישון המנורה והטבת הנרות תרי מילי נינהו, דדישון המנורה הוא הסרת הפתילות הישנות והסרת השמן, והטבת הנרות היינו שנותן שמן ופתילות חדשות. אם כן אפשר ליישב בפשיטות קושית הגמרא, דהא דאיתא בתמיד מי שזכה במנורה היינו דישון המנורה שהיה קודם הקטורת, אבל במתני' איתא הטבת הנרות והיא היתה לאחר מיכן, ותיירץ, דהרמב"ן איירי דוקא אלשון הטבה שהיא רק נתינת השמן והפתילה שהם עיקר העבודה ופסולים בזה, אבל דישון שהזכר בכל דוכתי היינו בין דישון ובין הטבה, והראיה דבתמיד (שם) וכן לקמן (כה). במתני' לא הזכר דהיה פייס על הטבת המנורה אלא וודאי דהטבה בכלל דישון הוא.

(ט) תוס' ד"ה ורמינהו וכו', בסוה"ד, ומנרות דקתני התם ברישא פריך. הקשה הרש"ש דאכתי תמוה, אמאי לא פריך דהכא תני זריקה קודם נרות והתם תני מי שזכה במנורה והדר תני שחיטת התמיד וזריקתו. ועוד דקושייתם לא קשיא, דבתמיד (שם) איתא דהסדר הוא הטבת ה' נרות שחיטת התמיד וזריקתו, הטבת ב' נרות וקטורת. ואם כן לא קשיא כלל מזריקה, דאיכא למימר דמתני' איירי בהטבת ב' נרות שהיא לאחר זריקה. אבל מקטורת מקשה הגמ' שפיר, דמבואר בתמיד שהיא אף לאחר הטבת ב' נרות. (ועיין עוד בדבריו שהקשה על דבריהם לקמן בד"ה אמר אבוי ועל מה שפירש המהרש"א ונשאר בצריך עיון).

(י) גמ', ורמי סדר יומא אסדר יומא וכו', הקשה הריטב"א הא אפשר ליישב הסתירה, דאף על גב דבפייס נרות קודמים לקטורת מכל מקום בסדר העבודה קטורת קודמת, וכמו שמצינו בפייס שני דאיתא התם, מי שוחט, מי זורק, מי מדשן מזבח הפנימי, ובסדר העבודה איתא בתמיד (ל): וכן

דף טו ע"א

(א) רש"י ד"ה תן לה. למנורה מדת שמן כדי שתהא דולקת כל הלילה וכו', **התוספות ישנים והתוספות הרא"ש** פירשו בשם **ריב"א** דבן ביבאי שהיה ממונה על הפקיע היה עושה הפתילות והוא היה יודע לכוון בעובי הפתילות ודקותם שלא יותיר כלום,

(ב) גמ', דבר אחר מערב עד בוקר וכו'. כתב **הגבורת ארי**, דהאי דבר אחר לא אתי לאיפלוגי אדרשא קמייטא דתן לה מדתה, דדרשא דתן לה מדתה היא מפשטא דקרא, ואין לך עבודה שכשירה מערב עד בוקר הוא מדרשא דאותו, ועוד דהא משמע דכולי עלמא מודו להאי דרשא וכדאמר בסמוך אבא שאול אמר לך וכו'. אלא הכי פירושו, ועוד דבר אחר יש ללמוד מערב עד בוקר מדסמך ליה אותו.

(ג) תוס' ד"ה בעידן, ויש לומר וכו' וא"כ בהיטיבו הנרות מיירי נמי בשתי נרות, כתב **המלוא הרועים** דאין להקשות דאי בבקר בבקר מיירי נמי בהטבת ה' נרות, אם כן איך קאמר בעידן הטבה תהא מקטר קטורת, הא הטבת ה' נרות בודאי קודמת לקטורת, דיש ליישב ד"בהיטיבו" היינו בעידן גמר ההטבה שהיא ב' נרות, תהא מקטרא קטורת.

(ד) תוס' ד"ה אימא סיפא. ויש לומר דלמא רב פפא פליג עליה דאבאי וכו' והדר דישון מזבח הפנימי. כתב **המהרש"א** דלפי זה צריך לומר דלרב פפא לא היה כלל הפסקה בהטבת הנרות בין ה' נרות לב' נרות, נדדם התמיד היה לפני הטבת חמש נרות, והקטורת לאחר הטבת ב' נרות, וכתב **השפת אמת** דאין זה מוכרח, דאיכא למימר דתנא דפייס חשיב רק הטבת שתי נרות שהם לאחר התמיד ובאמת הטבת חמש נרות היתה קודם התמיד והיה הפסקה ביניהם.

(ה) בא"ד, רבינו עובדיה מברטנורא (תמיד פרק ג' א') תירץ את קושית התוס', דבאמת דישון המזבח הפנימי והמנורה היו קודם לשחיטת התמיד וזריקתו, ומכל מקום סדר הפייס היה להיפך, משום ששחיטה וזריקה הוו עיקר עבודה. **והרש"ש** תירץ, דאף על גב דהדישון דהיינו הנקי היה קודם גמר התמיד, מכל מקום הנחתו במקומו היה לאחריו, ואין המצוה נקראת אלא בגומרה. **והגר"א** בתמיד (שם) תירץ, דדישון המזבח והמנורה היו קודם לזריקת דם התמיד אבל השחיטה והקבלה היו לפני דישון המזבח והמנורה.

(ו) גמ', בא לו לקרן מזרחית צפונית וכו', הקשה **הגבורת ארי**, הא איתא **בזבחים** (נג). העולה קדשי קדשים ודמה טעון שתי מתנות שהן ד', וקאמר התם אמר רב, נותן וחוזר ונותן, דהיינו ב' מתנות בפסוק כמבואר התם. והוא הדין הכא לתנא קמא ב' המתנות הוו בפסוק, אם כן לר"ש איש המצפה דאמר בתחילה נותן מזרחית צפונית ובשניה נותן מערבה ואחר כך דרומה, בעינן למימר דנותן מתנה ראשונה כמין גמא, דאי לאו הכי מה נחלקו ומה נשתנה מתנת קרן מערבית דרומית. וקשה הא טעמא דר"ש איש המצפה משום דבעי למיעביד מעשה עולה ומעשה החטאת, ואי יעשה כהאי גונא הרי אינו עושה לא כחטאת דנותן דמה על הקרנות וכאן ניתן למטה, ולא כעולה דניתנת בפסוק והכא נותן מתנה אחת כמין גאם. ותירץ, דודאי רב מודה דאיכא מאן דאמר דב' מתנות שהן ד' בעולה הוו כמין גמא, ור"י פליג התם וסבירא ליה דניתנות בפסוק, ומוקי רב סתם מתני' כוותיה, ור"ש איש המצפה סבר כמאן דאמר דמתן דמי עולות הוו כמין גמא, ומשנה בכך דסבר דמתנה שניה בפסוק כחטאת. עוד תירץ, דרב לא אתא לפרש מתני' דהתם אלא שמעתתא בעלמא קאמר וס"ל כר"י, ור"ש איש המצפה ס"ל כתנא דמתני' דהתם ופליג עליה במתנה

שניה.

(ז) תוס' ד"ה כמצליף, תימה במאי טעה וכו'. **הריטב"א** תירץ, דהמקשה סלקא דעתיה דבאמת היו אחת למעלה ושבע למטה, אלא שהוא לא היה מתכוין להזאה אם תהיה למעלה או שתפול למטה, אלא שיתכוין כמצליף לענין מלקות שלא יצאו מטבורו, והוא הדין בהזאות יכוין שלא יצאו חוץ לעובי הכפורת, ועוד תירץ דמעיקרא באמת לא ידע מה פירוש כמצליף והגמרא פירשה זאת וכך הוא דרך הגמ'.
(ח) תוס' ד"ה מאי לאו, דמתחילה נתן על הקרנות ואחר כך על חצי המזבח, ורש"י לא פירש כן. **השיח יצחק** ביאר **דרש"י** מיאן בפירוש התוס', משום דליכא למיחש אם יעשה בדם הקרבן שתי מצוות של הזאה, דבקרא כתיב תחילה "והזה על קרנות המזבח", והדר כתיב "והזה עליו מן הדם", דהיינו מצוה אחת למעלה ומצוה אחת למטה, ואינו דומה למה שבעינן להוכיח שבאותה מצוה של הזאה יהיה חלק למעלה וחלק למטה. על כן פירש דמהזאות אפלגא דמזבח גופיה פריך, דאי אפשר לצמצם.

דף טו ע"ב

(ט) גמ', ומאי שנא דיהיב מזרחית צפונית וכו'. כתב **הגבורת ארי**, דמשמע הכא דקושיות אלו לר"ש איש המצפה, דמשנה בתמיד וסבר דעביד בעולה מעשה חטאת, דהא בסמוך פריך וממאי דבעולה הוא דקאמר רחמנא וכו'. והקשה, דהא לרבנן נמי איכא למיפך הכי נתיב דרומית מזרחית ברישא, וכן הקושיא שלאחריה נתיב ברישא מערבית דרומית, דהא בסדר הקרנות לא פליגי רבנן עליה דר"ש. ותירץ, דודאי ידע המקשה דעולה טעונה יסוד וקרן דרומית מזרחית לא היה לה יסוד ולכך לרבנן דסברי דדין תמיד ככל דיני עולה לא קשיא מידי, אלא לר"ש פריך דמשנה בתמיד ונותן לב' מתנות דין חטאת בפסוק, נימא נמי דבאותם מתנות לא בעינן יסוד כחטאת, ואף על פי שלפי זה נמצא שנותן קודם מתנות חטאת בלא יסוד, ואנן כבר שנינו דבעינן קודם עולה כיון דעולה היא. מכל מקום יש לומר דסלקא דעתיה, דכיון דכבש המזבח היה בדרום וכשפונה ממנו דרך ימין פגע ברישא בקרן דרומית מזרחית, כי שביק ליה ואזיל הוי מעביר על המצוות ואין מעבירין על המצוות. ותירצה הגמ', דאף דרבי קרא דנעביד בעולה כמעשה חטאת, מכל מקום סגי לן בשינוי אחד דהיינו ב' מתנות בפסוק ולא בעינן שינוי נוסף לתת בלא יסוד.

(י) גמ', וקרן מזרחית דרומית לא הוה ליה יסוד. **רש"י** כתב, דכל רוח מזרחי היה בלא יסוד חוץ מאמה אחת סמוך לקרן צפונית, אמנם **הרמב"ם** בפירוש המשניות (תמיד ג' א'). כתב, דלכל היה יסוד חוץ מקרן מזרחית דרומית, וכתב **הריטב"א** דכן מוכח **בזבחים** (נד.).

(יא) גמ', דלמא בחטאת הוא דקאמר רחמנא עביד בה מעשה עולה, כתב **רבינו אליקים** (הובא בקובץ שיטות קמאי) דהכי משמע קרא, "לחטאת על עולת התמיד", דהיינו מה שעשית על עולת התמיד עשה לחטאת, ובתר דעביד בה מעשה עולת התמיד יעשה בה מעשה החטאת, אמנם **בריטב"א** מבואר, דיתן קודם מתנות דחטאת דכתב דבקרן מערבית דרומית שהיא האחרונה יתן מתנה אחת שהיא שתיים כדין עולה.

(יב) תוס' ד"ה ואחת וכו', משמע דלפי שהוא צורך המזבח יכול להעביר בשבת. הקשה **השיח יצחק** דהא במתני' **בשבת** (שם) איתא דמאחזיזין עם חשיכה דוקא ולא בשבת, ועוד הקשה דטעמא דבכל מושבותיכם לא קאי התם למסקנה דקרא קא אתי למישרי איברים ופדרים, אבל מדורת בית המוקד שאינה צורך גבוה אלא צורך כהנים לא הותרה וכפירוש **רש"י**

מבחוץ ודייק כן מרש"י לקמן (יז). ד"ה ומשנינן, שכתב דרך ימין מבחוץ משמע שהיו נראות מבחוץ, אמנם הרמב"ם (בפירוש המשניות שם) כתב שהיו הלשכות בבית קטן בתוך בית גדול, והתפארת ישראל הביא בשם הערוך דקטונות הם חדרים קטנים הפתוחים לחדר גדול.

(טו) רש"י ד"ה שנים בקודש ושנים בחול. מקצתה בנויה בתוך העזרה מקודשת, ומקצתה בחול. וכן כתב הרא"ש (תמיד א', א'), והעזרת כהנים (מדות א', ו', בבני יוסף) הוכיח דכן דעת המפרש (תמיד א', ה'), שכתב שהיו מפייסים לתרומת הדשן בבית המוקד, ועל כרחך סבירא ליה שהיה בבית המוקד חלל גדול שהיה קודש שהיה ראוי לפייס בו, ואם כן חציו היה קודש וחציו חול, וכתב העזרת כהנים דלפי זה אתי שפיר, דהמדורה בבית המוקד שהיו הכהנים משתמשים בה להחם רגליהם, היתה בחציו שהיה קודש, דאי לא הכי אלא היתה במקום החול, הרי בכל פעם שיצאו משם להתחמם ושהו שם שיעור זמן, צריכים לטבול קודם שיכנסו לעזרה ואין לדבר סוף. ולפי זה הא דפירש רש"י לעיל בסמוך דמדורת בית המוקד היתה כדי להתחמם, אזיל לשיטתיה דמהא מוכח שהיתה חציה בקודש וכמו שנתבאר. אמנם דעת הרמב"ם (בית הבחירה פ"ה ה"ט) שכל חלל בית המוקד היה בחול, ובעינן למימר דסבירא ליה דלא היה פייס בבית המוקד, ואזיל נמי לשיטתו דסבר בפירוש המשניות (שבת פ"א, מ"א). דמדורת בית המוקד היתה לצורך המערכה ולא להתחמם, והיתה יציאה לחוץ בלא שהיה וממילא לא בעי טבילה.

(שם), ולפר"ח צריך לדחוק ולומר דכיון שכבר היתה שם מערכה לקיום האש לא התירו להבעיר בשבת בבית המוקד, אף על פי שהוא צורך מזבח. ותירץ, דהתוס' קיצרו בדבריהם, וכונתם דכיון שאין צריך שתאחז האש ברובו כמו בגבולין חשיב שיכול להבעיר בשבת, ולא דווקא שיכול להבעיר בשבת ממש, וס"ל דמשום צורך כהנים אף על פי שזריזים הם לא התירו אי לאו מטעם דהוי קצת צורך מזבח לכשיכבה מערכה של קיום האש. והריטב"א והתוספות ישנים כתבו דדעת רש"י דמדורת בית המוקד היה נקרא צורך עבודה אפילו שלא היה אלא לחמם הכהנים.

(יג) בבא"ד דאף דאיכא האי מערכה דקיום האש, שמא שלשתן היו צריכות שאם יכבה האש מב' בתי המוקד יקחו מן המערכה העשויה לכך. וצריך עיון אמאי לכתחילה נוטלין מבית המוקד, והא האי מערכה ילפינן לה (לקמן מה). מקרא, ואם כן היה לתוס' לומר איפכא, דמעיקרא לוקחין מהאי מערכה, ואם יכבה נוטלין מבית המוקד. ועוד דלמה להם ליטול לכתחילה מבית המוקד שהוא מרוחק ולא מהמערכה העשויה לכך שהיא בסמוך ממש. (א.ג.) ואולי אפשר לומר, דאדרבא כיון דילפינן שתהא מערכה מיוחדת על המזבח לקיום האש, הרי שצורת המזבח צריכה להיות כמה שאפשר עם מערכה זו, ועל כן לא משתמשים בה אלא בדיעבד, דהיינו בדליכא עצים במדורות בית המוקד.]

(יד) גמ', בקטונות הפתוחות לטרקלין. הבית דוד (מדות פ"א מ"ו) כתב, דדעת רש"י דלשכות אלו לא היו בבית קטן בתוך בית גדול, אלא נראות

הצטרף גם אתה ללומדי ה"דרג היומא" בעיון!!!

**זמני השיעור בדרג היומא ע"י רבני הכולל בכל יום בין השעות 10:30 - 9:30
בבית הכנסת 'שע"י קהילת אשכנז' רחוב חתם סופר 2 קרית ספר מודיעין עילית ת"ו**

יש אנשים שרוצים לעשות יד ושם לזכר עולם על נשמת אבותיהם ועושים להם מצבה של אבן וכו'...

יתנדב עבורו איזה ספר הצריך לרבים ללמוד בו, ויכתוב עליו את שמו, ובכל עת שילמדו בו יהיה לנחת רוח לנשמת הנפטר... (הח"ח באהבת חסד ח"ב פט"ו)

כתובת המערכת: רח' שאגת אריה 17/25 קרית ספר מודיעין עילית. טל/פקס: 08-9741714 ©

למנויים, לתרומות, להנצחות ולכל ענין 052-7113060 Dafyomi@okmail.co.il

<http://www.shtaygen.co.il/?CategoryID=1124>